

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalářská práce

2018

Lucia Novotná

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

**Vznik, ideologie a odkaz Hlinkovy slovenské lidové
strany**

Bakalářská práce

Autor práce: Lucia Novotná

Studijní program: Politologie

Vedoucí práce: Hana Kubátová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 11.5.2018

Lucia Novotná

Bibliografický záznam

NOVOTNÁ, Lucia. *Vznik, ideologie a odkaz Hlinkovy slovenské lidové strany*. Praha, 2018. 53 s. Bakalářská práce práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedoucí bakalářské práce Hana Kubátová, Ph.D.

Rozsah práce: 74 014 znaků s mezerami

Anotace

Cílem této práce je zaplnit prázdné místo v oblasti vědního výzkumu na téma ideologie Hlinkovy slovenské lidové strany. Práce nabízí detailní pohled na ideologii této strany, k čemuž je potřeba nejprve objasnění skutečností, za kterých vznikl Slovenský stát a přiblížení strany a její vnitřní štěpení na konzervativní a radikální křídlo. V důsledku ideologického zabarvení primárního zdroje této práce, přistupuji k literatuře kriticky. V úvodu práce je kladen důraz na objasnění rozporuplné povahy období 1939-1945, které ohrožovalo existenci Slovenského státu. Tímto bude podpořeno zdůvodnění výběru tématu této práce. Jádro práce tvoří teoretické definování pojmu ideologie podle různých politologů a následný rozbor ideových principů Slovenské republiky z pohledu ideologa Štefana Polakoviče. Práce je doplněna o myšlenky vycházející z tiskového orgánu strany, Slovák. Nabízí nový pohled na to, zda strana tyto ideové principy reálně ve státě uplatňovala a zda jim přizpůsobila svou jak vnitřní, tak i zahraniční politiku. V neposlední řadě se tato práce věnuje odůvodnění aktuálnosti tématu, vzhledem k současné politické situaci na Slovensku. V tomto ohledu je popis věnován parlamentní straně Kotleba - Lidová strana Naše Slovensko, která se hlásí k odkazu Hlinkovy slovenské lidové strany.

Annotation

Aim of this thesis is to fill in an empty place in the area of scholarly research of the ideology of Hlinka's Slovak People's Party. This thesis offers thorough insight to the ideology of the party to which the clarification of the circumstances that led to the creation of the Slovak republic and approach to the party and its internal division into conservative and radical wings is first needed. Because of the ideological aspect of the primary source, the thesis takes critical stand while working with the literature. At the beginning of this thesis, emphasis is put on explanation of contradictory character of the period from 1939-1945 that marked the existence of Slovak republic. Explanation of the selection of the thesis' theme is supported by this. The core of this thesis is based on theoretical definition of the word ideology according to various political scientists and then analysis of Štefan Polakovič's view of ideological principles of Slovak republic follows. Ideas of the press body of Slovak republic, Slovák, are included in the thesis as well. View on whether these ideological principles were followed by the party and whether the internal and foreign politics of the party was influenced by them is offered. Last but not least, the thesis explains

the relevance of this theme in relation to current political situation in Slovakia. In this respect, Kotleba – People’s Party Our Slovakia whose political program is close to the ideology of Hlinka’s Slovak People’s Party, is described.

Klíčová slova

Hlinková slovenská ľudová strana; ideologie; nacistické Německo; Jozef Tiso; Štefan Polakovič; křesťanství; národ; vůdcovský princip; Slovenský stát

Keywords

Hlinka’s Slovak People’s Party; ideology; Nazi Germany; Jozef Tiso; Štefan Polakovič; christianity; nation; leadership principle (*Führerprinzip*); Slovak state

Title

Origin, Ideology and Legacy of the Hlinka’s Slovak People’s Party

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala vedoucí této bakalářské práce, Hane Kubátové, Ph.D, za její lidský přístup, cenné rady, trpělivost, ochotu, čas a nasměrování během psaní této práce. Bez její podpory by tato práce nevznikla, a proto jí patří má upřímná vděčnost.

Obsah

ÚVOD.....	3
1. SLOVENSKÝ ŠTÁT (1939-1945)	8
1.1 HISTORICKÝ KONTEXT	8
1.2 VZNIK A VÝVOJ HLINKOVEJ SLOVENSKEJ ĽUDOVEJ STRANY	9
1.3 POSTAVENIE STRANY V RÁMCI POLITICKÉHO SYSTÉMU	12
1.4 ČLENSKÁ ZÁKLADŇA.....	14
2. IDEOLÓGIA HLINKOVEJ SLOVENSKEJ ĽUDOVEJ STRANY	15
2.1 TEORETICKÉ UKOTVENIE	15
2.2 IDEOLÓGIA STRANY V PERSPEKTÍVE ŠTEFANA POLAKOVIČA.....	17
2.2.1 <i>Kresťanstvo</i>	18
2.2.2 <i>Národ</i>	19
2.2.3 <i>Vodca</i>	20
2.3 PREMIETNUTIE IDEOVÝCH PRINCÍPOV HLINKOVEJ SLOVENSKEJ ĽUDOVEJ STRANY DO REALITY SLOVENSKÉHO ŠTÁTU	21
3. ODKAZ HLINKOVEJ SLOVENSKEJ ĽUDOVEJ STRANY V SÚČASNOSTI.....	27
TEZE BAKALÁRSKÉ PRÁCE.....	42
ZÁVER.....	30
SUMMARY.....	33

Zoznam použitých skratiek

HĽS- Hlinkova slovenská ľudová strana

ĽSNS- Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko

SĽS- Slovenská ľudová strana

SNS- Slovenská národná strana

SP- Slovenská pospolitosť

ÚVOD

Obdobie Slovenského štátu (1939-1945) predstavuje kontroverzné obdobie moderných slovenských dejín a to z nasledujúcich dôvodov. Po prvé, Slovenský štát nevznikol vlastným pričinením slovenskej reprezentácie, ani nerešpektoval vtedajšiu vôľu slovenských politických predstaviteľov. Naopak, vznikol ako vedľajší produkt rozbitia Československa a počas celej svojej existencie bol nemeckým “satelitom”. Po druhé, na čele tohto štátu stál Jozef Tiso, ktorý zároveň zastával funkciu katolíckeho kňaza (Hajko, 2009). Tento fakt je podstatný, pretože náboženská identifikácia vždy zohrávala dôležitú úlohu v slovenskej spoločnosti a katolícka cirkev sa na Slovensku dlhodobo teší silnému postaveniu (Úrad vlády SR, online). Po tretie, aj napriek tomu, že Tisov štát bol údajne postavený na kresťanských zásadách, dochádzalo k rozširovaniu nenávistej propagandy namierenej proti českým, rómskym a predovšetkým židovským občanom (Kamenec, 1992). Boli prijaté zákony vzťahujúce sa na židovské obyvateľstvo, ktoré bolo zbavené majetku ako aj cti. Rozporuplnosť tohto vojnového štátu podčiarkuje aj fakt, že jeho vlastnou zásluhou došlo k deportáciám židovského obyvateľstva (Mlynárik in Hajko, 2009), pričom za každého jedného vyvezeného Žida odvádzal pod Tisovým vedením Nemecku poplatky (Hajko, 2009).

Všetky spomenuté dôvody vedú k tomu, že obdobie od roku 1939-1945 dodnes výrazne rozdeľuje slovenskú spoločnosť. Kým časť Slovákov razantne odmieta Slovenský štát s odkazom na jeho nedemokratický režim, nájdu sa aj takí, ktorí toto obdobie prijímajú, nazerajú na jeho dejiny “samostatnosti” v dobrom a ospevujú jeho pozitíva (ČTK, 2009). Dokazujú to prieskumy verejnej mienky, z ktorých vyplýva, že polovica respondentov vníma tento štát v pozitívnom svetle a polovica sa k nemu stavia negatívne (Nedelsky, 2001).

To, že táto téma do veľkej miery hýbe politickými reáliami súčasného Slovenska, dokazujú dve skutočnosti. Prvou je, že sa k tejto téme vyjadrujú slovenskí politickí predstavitelia. Za druhú, ešte závažnejšiu skutočnosť považujem to, že v ich vyjadreniach je značná ambivalentnosť vo vzťahu k Slovenskému štátu. Tak napríklad, bývalý slovenský prezident Ivan Gašparovič (SME, 2009) a bývalý slovenský premiér Robert Fico (TASR, 2007) zastávajú názor, že síce vojnový štát bol súčasťou slovenských dejín, no jeho ideologický odkaz hodnotia ako negatívny. Odlišne to vnímajú napríklad bývalý

predseda Slovenskej národnej strany (ďalej len SNS) Ján Slota, či bývalý arcibiskup Ján Sokol, ktorí Slovenský štát vidia v pozitívnom svetle (SITA, 2007).

Historici sa zhodujú v tom, že slovenská spoločnosť túto tému ešte nespracovala a stále čaká na verejnú diskusiu (ČTK, 2009).¹ Dodávajú, že je treba k vojnovému štátu pristupovať zodpovedne a objektívne (TASR, 2017). Pritom aj v oblasti vedeckého výskumu sa stretávame s dvoma odlišnými názormi. Liberálne orientovaní vedci sa stavajú odmietavo a kriticky k vojnovému štátu, v dôsledku jeho nedodržiavania demokratických princípov a ochrany ľudských práv. Odlišný názor zastávajú vedci spojení s Maticou slovenskou a Ústavom pamäti národa, ktorí oceňujú dôraz, ktorý kládol Slovenský štát na práva národa (Nedelsky, 2001).

Je dôležité sa zmieniť, že aj napriek faktu, že sa stretávame s množstvom negatívnych názorov na tému Slovenského štátu, je cítiť značnú nepripravenosť zo strany politických predstaviteľov, ako aj slovenskej spoločnosti, k jeho výslovnému odsúdeniu (Nedelsky, 2001). Táto skutočnosť nás utvrdzuje v tom, že obdobie od roku 1939-1945 na Slovensku stále rezonuje a preto mu je treba venovať zvýšenú pozornosť.

Aktuálnosť tejto témy tiež podčiarkuje volebný úspech strany Kotleba - Ľudová strana Naše Slovensko (ďalej len ĽSNS), otvorene glorifikujúcej Slovenský štát, ktorá sa v roku 2016 s podporou 8,04% hlasov (a teda 14 mandátmi z celkového počtu 150), dostala do parlamentu (Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2016).

Je pritom paradoxné, že aj napriek postaveniu, ktoré tento vojnový štát zastáva v slovenskej minulosti i súčasnosti, dodnes nenájdeme žiadnu komplexnú štúdiu, ktorá by sa venovala analýze HSĽS a jej ideológie (Nedelsky, 2001). Existuje však množstvo publikácií na tému židovského obyvateľstva na Slovensku, deportácií Židov ako aj arizácií ich majetku. Autori sa tiež venujú biografiam vedúcich politických predstaviteľov tohto

---

¹ Historik Róbert Letz označuje absenciu objektívnej diskusie k tejto téme počas éry komunizmu za jeden z hlavných dôvodov, prečo sa téma v spoločnosti tabuizovala. Na to apeluje historik Dušan Kováč so slovami, že ľudia sa ešte nedočkali verejnej debaty na tému Slovenského štátu (ČTK, 2009). Historik Peter Sokolovič tvrdí, že výskum týkajúci sa Slovenského štátu stále pokračuje a je žiadúce túto tému objektívne rozoberať (TASR, 2017).

obdobia, ktorými boli Andrej Hlinka a Jozef Tiso, ako aj historickým okolnostiam a súvislostiam vzniku tejto republiky.²

Prínosom tejto bakalárskej práce bude preto analýza ideológie HSĽS, ktorá bude obsahovať porovnanie jej teoretických základov s tým, ako boli v skutočnosti aplikované a prijímané slovenskou spoločnosťou. Práca zároveň priblíži prítlačivosť odkazu HSĽS v súčasnom politickom prostredí na Slovensku. Jej súčasťou budú nasledujúce výskumné otázky. *Na akých princípoch stála oficiálna ideológia HSĽS (ktorú chápem ako súbor hodnotových zásad)? Ako HSĽS reflektovala tieto ideologické princípy? Akým spôsobom sa prejavuje stále aktuálny odkaz HSĽS na súčasnom Slovensku?*

Primárnym zdrojom, o ktorý sa táto práca bude opierať, sú práce Štefana Polakoviča a tlačový orgán HSĽS denník Slováč. V tejto súvislosti je potreba si uvedomiť, že Štefan Polakovič bola osobnosť úzko spätá so Slovenským štátom. Pôbil ako filozof a zároveň aj ideológ, ktorý vypracoval jeho ideologické črty (Slovák, 1939). Polakovičove diela, písané v duchu propagandy, preto obhajovali existenciu Slovenského štátu. V rokoch 1939-1941 pôbil v Matici slovenskej, v rokoch 1941-1944 na Úrade propagandy a od roku 1944 zastával funkciu profesora filozofie na univerzite v Bratislave (Literárne informačné centrum, online). Úrad propagandy bol centrálny orgán, ktorý spadal pod kontrolu slovenskej vlády. Jeho primárnou úlohou bolo vytvárať a rozširovať propagandu v Slovenskom štáte v súlade so štátnymi záujmami a princípmi HSĽS. Ďalej sa zaoberal poskytovaním informácií pre zahraničné štáty o vnútornej situácii v Slovenskom štáte, dohliadal na výkon Slovenskej tlačovej kancelárie a spravoval činnosť slovenskej tlače, filmu, umenia a rozhlasu (Slovák, 1944). Matica slovenská bola kultúrna inštitúcia, ktorá vystupovala v súlade s propagandou ako zdroj sily slovenského národa, reprezentujúceho boj o samostatnosť (Slovák pondelník, 1943). Pokiaľ ide o rozoberané diela v bakalárskej práci, ťažisko bude tvoriť *Slovenský národný socializmus: ideové poznámky* a *Začiatky slovenskej národnej filozofie*. V diele *Slovenský národný socializmus: ideové poznámky* je

---

²HAJKO, Jozef. *Nezrelá republika: Slovensko v rokoch 1939-1945*. Bratislava: SLOVART, 2009. 414 s. ISBN 987-80-8085-872-8.; KAMENEC, Ivan. *Tragédia politika, kňaza a človeka: Dr. Jozef Tiso 1887-1947*. 2. vyd. Bratislava: Premedia group, 2013. 148 s. ISBN 978-80-89594-61-0.; LETZ, Róbert. *Andrej Hlinka vo svetle dokumentov*. Bratislava: Post Scriptum, 2015. 360 s. ISBN 978-80-89567-36-2.; NIŽŇANSKÝ, Eduard. *Nacizmus, holokaust, slovenský štát*. Bratislava: Kalligram, 2010. 290 s. ISBN 978-80-8101-396-6.

veľmi silne cítiť až idealistické velebenie HSĽS. V šiestich kapitolách, ktoré autor nazýval Hlavy, do ktorých bolo toto dielo konštituované, autor detailne popisoval piliere Slovenského štátu, jeho princípy a ciele. Pri opise režimu a strany využíval prívlastok autoritatívny. V diele *Začiatky slovenskej národnej filozofie* autor predstavil myšlienky velikánov slovenskej literatúry a národných buditeľov Jána Hollého, Ľudovíta Štúra a Štefana Marka Daxnera, ktorými sa inšpiroval pri vytváraní ideológie strany. Dielo bolo rozdelené do siedmich kapitol, opäť nazývaných Hlavy, v ktorých autor prezentoval tieto myšlienky ako aj to, do akej miery sa s nimi stotožňovala samotná strana. Je treba podčiarknuť, že Polakovič vystupoval ako aktívny činiteľ režimu v úlohe ideológa HSĽS a tieto diela nám preto poskytujú jeho subjektívny obraz vtedajšieho Slovenského štátu. Slovák bol tlačovým orgánom strany, čiže prezentoval názory strany vychádzajúce z jej ideológie, ktorú vytvoril Polakovič. Uvedomujem si preto ideologickú zafarbenosť obidvoch zdrojov a budem pristupovať k informáciám z nich vyplývajúcich opatrne a kriticky.

Práca bude doplnená o sekundárnu literatúru zaoberajúcu sa politickým straníctvom na Slovensku, Slovenským štátom ako historickým celkom, jeho zahraničnou, ako aj vnútornou politikou, teoretickým ukotvením ideológie a bibliografiou Jozefa Tisu. Predovšetkým pôjde o diela Bobák Ján, *Slovenská republika (1939-1945)*; Hajko Jozef, *Nezrelá republika: Slovensko v rokoch 1939-1945*; Kamenec Ivan, *Slovenský štát a Tragédia politika, kňaza a človeka*; Kopeček Lubomír, *Demokracie, diktatury a politické straníctví na Slovensku*; Nedelsky Nadya, *The wartime Slovak state: a case study in the relationship between ethnic nationalism and authoritarian patterns of governance*; Nižňanský Eduard, *Nacizmus, holocaust, slovenský štát*. Bobák, Kamenec, Hajko a Kopeček sa zameriavali na poskytnutie obširného obrazu existencie Slovenského štátu z rôznych perspektív, ako sú historické okolnosti vzniku štátu, vznik a história HSĽS, vnútorná a zahraničná politika štátu, postavenie menšín či vzťah kresťanstva a štátu. Aj keď sú tieto diela napísané rozsiahlo, chýba v nich podrobný opis samotnej ideológie strany, ktorej sa autori venujú len okrajovo. Nižňanský sa primárne zameriaval na holocaust a riešenie židovskej otázky. Nedelsky sa vo svojom článku pomerne detailne venovala vzťahu medzi slovenským nacionalizmom a autoritatívnym režimom v Slovenskom štáte.

Pokiaľ ide o použitú terminológiu, tak v tejto práci sa nevyhne zamieňaniu slovných spojení „ideológia strany“ a „ideológia štátu“, pretože, ako budeme mať možnosť vidieť, význam strany HSĽS a jej prepojenosť so samotným Slovenským štátom bola natoľko silná, že definovať hranicu, kde končil štát a začínala strana a naopak, je len veľmi ťažké, až nemožné. Rovnako je tu na mieste zdôvodniť, prečo v práci budem používať pojem Slovenský štát namiesto oficiálneho názvu Slovenská republika. Prvým dôvodom je to, že podľa oficiálnych záznamov platil názov štátu Slovenská republika, ktorý sa však vyskytoval len v úradných dokumentoch. V bežnej praxi sa zaužívalo označenie Slovenský štát (Kamenec, 1992). Druhým dôvodom je to, že názov Slovenskej republiky, ktorá existovala počas druhej svetovej vojny, je totožný s oficiálnym názvom súčasného Slovenska. Chcem ich preto jasne rozlíšiť, aby nedošlo k nedorozumeniu v zamieňaní týchto pojmov. Na základe spomenutých dôvodov som sa rozhodla využívať v tejto práci pomenovanie Slovenský štát na označenie štátneho útvaru na Slovensku v období od roku 1939-1945.

V tejto práci budem využívať kvalitatívnu metodológiu, konkrétne pôjde o prípadovú štúdiu. V priebehu spracovania bakalárskej práce sa budem snažiť získať expertnú znalosť o politických reáliách vojnového štátu a o fungovaní politickej strany HSĽS. Na základe prístupu k spracovaniu matérie použijem monografickú metódu, ktorá spracúvava jeden konkrétny príklad do hĺbky a hľadá vývojové trendy tohto prípadu. Ako už je z vyššie napísaného zrejmé, technika zberu dát bude štúdium a analýza primárnych a sekundárnych zdrojov.

Práca sa skladá z troch kapitol, z ktorých sa prvé dve členia na prislúchajúce podkapitoly venované určitému aspektu v rámci daného celku. Prvá kapitola bude venovaná Slovenskému štátu. Budú v nej priblížené najdôležitejšie udalosti obdobia od roku 1939-1945, ozrejším v nej vznik a vývoj HSĽS, ako aj postavenie strany v rámci politického systému. Kapitola tiež priblíži členskú základňu strany a postavenie Tisa ako vodcu strany. Druhá kapitola sa bude týkať samotnej ideológie HSĽS. V jej podkapitolách teoreticky ukotvím pojem ideológia, budem v nej na základe prác Polakoviča a tlačových správ týždenníka Slováčok analyzovať ideologické princípy strany, ktorými boli kresťanstvo, národ a vodca. V tejto kapitole tiež priblížim pohľad na to, ako boli tieto ideové piliere premietnuté do života Slovenského štátu. Posledná, tretia kapitola, sa bude týkať odkazu Slovenského štátu, ktorý v súčasnosti na Slovensku oživa. V tejto súvislosti sa v kapitole

budem venovať LSNS. Poukážem na spojitosť medzi touto stranou a Slovenským štátom ako aj na to, čo robí HSLS „príťažlivou“ pre jej novodobých prívržencov. Na záver práce vyvodím zo zistených skutočností odpoveď na vyššie spomenuté výskumné otázky.

1. SLOVENSKÝ ŠTÁT (1939-1945)

Slovenský štát bol vyhlásený dňa 14. marca 1939 slovenským snemom v Bratislave (Kamenec, 2013). Ako už bolo spomenuté, takzvaný samostatný štát vznikol ako výsledok rozdelenia Československa nacistickým Nemeckom, ktoré nerešpektovalo vôľu HSLS. Tá v 20. rokoch 20. storočia zastávala cestu evolučného vývoja vyvrcholenia snáh o samourčenie bez intervencií z vonka (Kamenec, 1992). V nasledujúcich podkapitolách zhrniem najdôležitejšie momenty histórie strany, budem sa venovať vzniku a postaveniu HSLS v rámci politického systému ako aj jej členstvu. Takéto rozdelenie je opodstatnené, pretože všetky tieto otázky mali dôležitý význam pre jej hlavného ideológa, Štefana Polakoviča. Aby sme pochopili jeho práce, je treba ich zasadiť do kontextu.

1.1 HISTORICKÝ KONTEXT

Zlomovým momentom vo fungovaní strany predstavuje august 1938, kedy po smrti Andreja Hlinku (ktorého predstavím neskôr), sa do čela strany dostal Jozef Tiso. Dňa 26. októbra 1939 sa stal prezidentom Slovenského štátu, čím automaticky získal i funkciu vrchného veliteľa armády (Kamenec, 2013). Hoci sa Slovenský štát rád pýšil označením „samostatný“, na základe podpisu ochrannej zmluvy s Nemeckom v roku 1939, bola zahraničná a hospodárska politika Slovenského štátu priamo pod vplyvom nemeckej vlády. Zmluva garantovala ochranu „nezávislosti“ novovzniknutému štátu ako aj jeho územnej integrity (Kamenec, 1992). Nariad'ovala vykonávanie slovenskej zahraničnej politiky v súlade s nemeckou politikou ako aj synchronizáciu slovenských a nemeckých vojenských zložiek. Docielila tiež to, že obrana a zahraničná politika štátu, teda dve najvýznamnejšie zložky suverenity, pripadli pod správu Nemecka (Hajko, 2009).

V roku 1940 došlo k slovensko-nemeckým rokovaniam v Salzburgu, ktoré znamenali významný míľnik v histórii Slovenského štátu. Salzburské rokovania boli pritom ďalším príkladom zasahovania nemeckých orgánov do slovenského politického života. Tiso bol nemeckou stranou poverený vytvoriť novú vládu, bol zavedený slovenský

národný socializmus a tiež vodcovský princíp, do všetkých slovenských ministerstiev boli dosadení nemeckí poradcovia (beráteri), politická moc sa centralizovala a Hlinkova garda, polovojenská organizácia HSLS, nabrala na sile. V oblasti riešenia židovskej otázky, aspoň zdánlivo ustúpil Tiso do úzadia a jej „riešenie“ ďalej určoval predovšetkým Vojtech Tuka, vtedajší predseda vlády a minister zahraničných vecí (Hajko, 2009).

Slovenský štát sa okrem „samostatnosti“ rád definoval ako reprezentant národa (ako to uvidíme tiež na prácach Polakoviča). Tvrdú ranu tomuto naratívu zasadilo povstanie, ktoré vypuklo na konci augusta v roku 1944. V ňom došlo k stretu záujmov dvoch politických reprezentácií. Prorežimne orientovaná skupina hájila zachovanie vlastného slovenského štátu, hoci pod nemeckým vplyvom (Hajko, 2009). Tá druhá, ktorá predstavovala odpor proti Tisovmu režimu (Kamenec, 1992), sa snažila presadiť opätovné spojenie s českou stranou. Násilné potlačenie povstania malo za následok tvrdé kroky proti skutočným či domnelým povstalcov, obnovenie deportácií a ustanovenie novej vlády, na ktorej čelo bol vymenovaný Štefan Tiso. Po dobu takmer dvoch mesiacov, od augusta do októbra, v roku 1944 pôsobili v štáte dve vlády. Jednu viedol Tiso a sídlila v Bratislave, druhá vznikla v Banskej Bystrici (Hajko, 2009).

V apríli v roku 1945 Tiso utiekol do exilu v Rakúsku, kde ho ale našli americkí vojaci a dovezli ho naspäť na slovenské územie. Po vypočúvaniach a súdnom procese bol dňa 18. apríla v roku 1947 popravený (Kamenec, 2003).

1.2 VZNIK A VÝVOJ HLINKOVEJ SLOVENSKEJ ĽUDOVEJ STRANY

Vznik strany sa viaže k deklarácii z roku 1905, ktorá vyhlásila založenie Slovenskej ľudovej strany (ďalej len SLS). Deklarácia vznikla z iniciatívy agrárneho prúdu, spadajúceho pod Slovenskú národnú stranu (ďalej len SNS). Strana sa v nej prihlásila k obhajobe kresťanských zásad a presadeniu všeobecného tajného volebného práva. Aj napriek vyhláseniu tejto deklarácie, strana pôsobila ako súčasť SNS. SLS už od svojho počiatku usilovala o autonómiu slovenského národa, v ktorej videla riešenie jeho sociálnych a ekonomických problémov. Medzi predstaviteľov agrárneho prúdu patrili katolíci angažujúci sa v politike, ku ktorým sa zaraďoval aj kňaz Andrej Hlinka (Kopeček, 2006). SLS predstavovala akési alternatívne teleso voči evanjelickému prúdu v SNS, ktoré malo dominantný vplyv, naďalej však existovala v rámci nej. Až v roku 1913 začala

nezávisle existovať. Jej predsedom sa stal práve Hlinka. Jeho politika sa opierala o tri základné piliere. Prvý predstavoval nesúhlas so snahou o sekularizáciu, druhým pilierom bola obrana svojbytnosti slovenského národa a posledným pilierom bolo odmietanie liberalistického smerovania a favorizovanie antikapitalizmu (Kopeček, 2006). Svoju politiku viedol pod heslom „Za Boha a za národ“ (Slovák, 1942). Podľa Tukových slov išlo o človeka, ktorého označil za „Otca slovenskej domoviny“, pretože bol to podľa neho práve on, kto priniesol ideu svojbytnosti slovenského národa (Slovák pondelník, 1940). Počas prvej svetovej vojny bola činnosť SĽS pozastavená (Kamenec, 2013). V decembri v roku 1918 však bola opäť obnovená (Kopeček, 2006). V roku 1925 došlo k zmene jej názvu na Hlinkovu slovenskú ľudovú stranu (Kamenec, 2013). Strana vytvorila na krátky čas pred voľbami v roku 1935 Autonomistický blok. Došlo tam k jej spojeniu so SNS a stranou rusínskej a poľskej národnostnej menšiny tesne pred voľbami. V roku 1938 na krátko došlo k zmene jej názvu na Hlinkovu slovenskú ľudovú stranu - Stranu slovenskej národnej jednoty, no potom sa opäť prešlo k skrátenému názvu HSĽS, ktorý jej vydržal až do konca Slovenského štátu v roku 1945 (Kopeček, 2006). Stranícki členovia stranu považovali za ľudové hnutie, nie stranu. Používanie názvu strana bolo vysvetľované tak, že to bolo za účelom nadobudnutia politickej príležitosti, prostredníctvom ktorej by bolo možné hájiť politickú slobodu národa. Hlavným cieľom strany pred vznikom „autonómneho“ štátu bolo dosiahnuť to, aby boli národ a záujmy celku zjednotené. Išlo teda o pokus vytvorenia jediného subjektu reprezentujúceho slovenský národ. Odo dňa 2. októbra 1939, začala strana fungovať ako orgán Slovenského štátu za účelom účasti národa na politickej moci a správe štátu. Minister Ferdinand Ďurčanský už v roku 1939 varoval pred mylnou domienkou, ktorú mohli mať niektorí ľudia, že po získaní vlastného štátu bola strana nepotrebná. Zdôrazňoval, že tomu musí byť práve naopak a jej dôležitosť má narastať až natoľko, že má mať vplyv vo všetkých oblastiach života v štáte. Stranu samotnú prirovnával k centrálnemu orgánu štátu. Od počiatku existencie takzvaného samostatného Slovenského štátu bola vedúcimi predstaviteľmi akcentovaná myšlienka obety pre národný záujem (Slovák pondelník, 1939).

Strana sa podľa historikov vnútorne členila na umiernené a radikálne krídlo. Umiernené, alebo tiež konzervatívne krídlo, bolo prezentované Tisom a snažilo sa aplikovať stavovský princíp na Slovenský štát. To však bolo v rozpore s vôľou nacistického Nemecka, a teda aj radikálneho krídla, a preto k jeho realizácii nikdy nedošlo. Presadzovalo nastolenie liberálnejšieho modelu autoritatívneho režimu v štáte.

Konzervatívne krídlo malo v strane väčší vplyv. Vyslovovalo sa za postupné riešenie židovskej otázky. Svoju pozíciu si ešte viac upevnilo tým, že po rokovaní v Salzburgu v roku 1940, si sčasti osvojilo radikálnu terminológiu. Začalo hájiť ideovú príbuznosť pápežských encyklik a myšlienok národného socializmu. V radikálnom krídle sa prejavilo pronacistické smerovanie a presadzovalo národný socializmus. Totalitné črty tohto krídla sa prejavili v zbavovaní sa konkurencie ostatných politických strán formou zákazu strany, alebo nútenej integrácie strán do HSĽS, manipuláciou volieb, či v zrušení publikácie tlače, ktorá nebola orientovaná v prospech HSĽS. Krídlo malo protiklerikálny postoj a z tohto dôvodu často dochádzalo k slovným útokom na Tisovu adresu. Presadzovalo nekompromisné riešenie židovskej otázky na základe rasového princípu. Medzi popredných predstaviteľov tohto krídla patrili Alexander Mach a Vojtech Tuka, ktorí sa v roku 1941 neúspešne pokúsili o vyvolanie puču namiereného proti Tisovej osobe. Čo ale mali obe krídla spoločné, bolo hájenie nevraživého postoja k Židom vo svojej propagande (Kamenec, 1992).

Ďurčanský v roku 1939 na zjazde HSĽS prehlásil, že rozdiel medzi štátom a HSĽS neexistoval, z čoho vyplývalo, že v budúcnosti podľa neho nemohlo dôjsť ani k rozlišovaniu medzi ňou a slovenským národom. Domnieval sa, že symbióza štátu, strany a národa bola nevyhnutná, aby sa eliminoval prípadný rozpor medzi nimi, pretože národ bol podľa jeho slov pre stranu najdôležitejší a nezhody by mu neprospešili (Slovák pondelník, 1939). Z tohto nám vyplýva, že autoritatívny režim Slovenského štátu sa snažil o upevnenie svojej moci a zabránenie plurality názorov cez poukazovanie na dôležitosť národa. Štát sa tu pasoval do role ochrancu národa, ktorý sa pre zabezpečenie spokojného života Slovákov bol ochotný obetovať, no k tomu bolo potrebné, aby mal všetku moc v štáte pevne pod kontrolou.

Z teoretického hľadiska môžeme stranu počas trvania prvej Československej republiky označiť za stranu slovenskej proveniencie (Kopeček 2006). Ide o strany, ktorých korene siahajú až do roku 1918. Na Slovensku boli tieto strany najvýznamnejšie a ich deliaca línia bola práve autonomistická koncepcia. Podľa Giovanni Sartoriho a jeho rozlíšenia antisystémových strán ju môžeme v období po zániku Československa označiť za protestnú (Kopeček, 2006). Antisystémovosť strán treba podľa neho chápať v širšom slova zmysle. Tieto strany sa medzi sebou odlišujú na základe foriem nesúhlasu na protestné a odmietajúce. Ich spoločným prvkom je nedôvera v legitimitu daného režimu a

narúšanie jeho pilierov. Stranu je tiež možné považovať za hegemonickú. Ide o stranu, ktorá nepovoľuje mocenský boj v štáte, ale ani nezakazuje existenciu ostatných strán. Tie síce pôsobia, no v úzadí bez možnosti konkurovania hegemonickej strane. Sartori delí hegemonické strany na dva subtypy, a to na ideologické a pragmatické. Ideologická hegemonická strana sa od pragmatickej odlišuje výrazne vyššou mierou presadzovania ideológie (Sartori, 2005). V Slovenskom štáte boli okrem HSLŠ, ktorá vystupovala ako hegemonická strana, povolené len dve strany. Išlo o strany nemeckej a maďarskej národnostnej menšiny, konkrétne o Deutsche Partei a Zjednotenú maďarskú stranu. Ich vplyv bol zanedbateľný. Od roku 1939-1940, považuje Kopeček HSLŠ za pragmatickú hegemonickú stranu. Od roku 1940 je možné ju priradiť k ideologickej hegemonickej strane. Od konca roku 1942 do septembra v roku 1944 sa podľa neho HSLŠ opäť vracia k pragmaticko-hegemonickému charakteru. Po roku 1944 až do zániku Slovenského štátu nemôžeme podľa jeho názoru uvažovať o tejto analýze v dôsledku úpadku režimu (Kopeček, 2006).

1.3 POSTAVENIE STRANY V RÁMCI POLITICKÉHO SYSTÉMU

Ústava z júla 1939 uzákoňovala vedúce postavenie strany. O strane sa v Ústave, konkrétne v Paragrafe 58, explicitne uvádzalo, že skrze Hlinkovu slovenskú ľudovú stranu – Stranu slovenskej národnej jednoty sa národ podieľal na moci v štáte (Kopeček, 2006). Dôležité je poznamenať, že v nej chýbalo pridelenie suverenity slovenskému národu ako celku. Súhlas národa tam nebol spomenutý vôbec. Pôvod autority štátu prisudzovala Ústava Bohu (Nedelsky, 2001). Táto črta predznamenávala autoritatívnu orientáciu režimu. Významné postavenie HSLŠ bolo zakotvené aj v troch zákonoch, ktoré stranu označovali ako totalitnú, povyšujúc ju v hodnotovom rebríčku výsostne nad štát samotný. Z týchto dokumentov tiež vyplývalo vtedajšie presvedčenie, že jedine ona mala legitímne právo byť politickou predstaviteľkou slovenského národa. Krátko po vyhlásení autonómie väčšina predtým existujúcich strán bola nútená splynúť s HSLŠ. Okrem nej mohli voľne existovať len Deutsche Partei a Zjednotená maďarská strana. Všetky ostatné strany boli rozpustené a zakázané. HSLŠ fungovala ako samovládnuca štátostrana vedená Tisom, ktorý pod zámkou vôle ľudu a národa schvaľoval, vysvetľoval a inicioval všetky jej kroky. Na margo toho sa vyjadril prejavom, v ktorom vyslovil svoje nadšenie, že mohol sprostredkovať želanie národa, ktorý požadoval existenciu len jednej politickej strany

a teda jedínú príslušnosť k národu. Dôležitosť strany vysvetľoval tak, že strana a národ boli jedno, národ využíval stranu na tlmočenie svojich myšlienok, potrieb a túžob a strana uvažovala v mene národa a zakazovala to, čo naň nepriaznivo pôsobilo. Podľa Ďurčanského by národ bez strany nemohol plnohodnotne existovať a preto ju bytostne potreboval. Zdôrazňoval, že strana, keďže konala len v záujme národa, bola neomylná. Môžeme tu vidieť, že pre označovanie strany sa vžil pojem strana, písaná s veľkým S (Kamenec, 2013). Program strany údajne nepriniesol nové postrehy či názory, ale len zohľadňoval praktické oblasti života v štáte a opieral sa o kresťanstvo, ako aj o už existujúce potreby samotného národa. Tento program nebol ustálený, ale vyvíjal sa v čase. Musel sa prispôsobovať denno-dennému životu v štáte a jeho zmenám, reagovať na vzniknuté dobové udalosti a situácie, ako napríklad anšlus Rakúska či vyhlásenie „samostatnosti“ štátu. Predsa len však existovala jedna oblasť, ktorá sa vraj v programe strany nikdy nezmenila. Išlo o samotný národ a národný záujem, ktorý bol podľa strany jej nemenným jadrom (Slovák, 1939). 22. októbra 1942, slovenský snem schválil zákon o HSLS, ktorým sa v Slovenskom štáte oficiálne zaviedol autoritatívny režim a vodcovský princíp (Slovák, 1942). Vodcovský princíp však bol v praxi zavedený už po vyššie spomínaných rokovaníach v Salzburgu. Jeho podstata tkvela v tom, že krajinu viedol vodca, ktorý vystupoval ako ničím neohraničený povereník národa, ktorý si národ získaval svojími skutkami (Polakovič, 1941). Slovák definoval autoritatívny režim ako režim, ktorý vyžadoval, aby sa všetci občania štátu podriadili myšlienkovým názorom Tisa ako vodcu (1941). Na základe tohto zákona sa všetky verejné prejavy museli podrobiť kontrole strany, ktorá vydanie týchto prejavov musela odsúhlasiť. Výchova Slovákov mala sa konať v duchu jednoty a za tým účelom mali vzniknúť školy na to určené. Zákon zaviedol reorganizáciu stranického aparátu, pričom došlo k odstráneniu neefektívnych orgánov (Slovák, 1942).

Charakter strany môžeme priblížiť pomocou konfliktných línií podľa Seymoura Martina Lipseta a Steina Rokkana. Rozlišujú štyri konfliktné línie na základe dvoch dimenzií. Do funkcionálnej dimenzie zaraďujú líniu štát-cirkev a vlastníci-pracujúci. Do teritoriálnej dimenzie patrí línia vidiek-mesto a centrum-periféria (1967). V rámci línie centrum-periféria, Lubomír Kopeček považuje za hlavný politický cieľ činnosti strany naplnenie národného sebaurčenia. Naň kládla najväčší dôraz aj za cenu prípadnej možnosti konfliktu s demokraciou. Na línií štát-cirkev sa podľa neho strana pokúšala ochrániť tradičné kresťanské zásady pred Maďarmi, ktorí boli príliš liberálni a Čechmi, ktorí boli

ateisti. Pri analýze režimu Slovenského štátu môžeme ďalej vychádzať zo základných znakov totalitných režimov, ktoré obsahovali: jedinú oficiálnu ideológiu, jedinú masovú stranu, systém teroristickej policajnej kontroly, absolútnu kontrolu nad masovými komunikačnými prostriedkami, kontrolný monopol nad ozbrojenými silami a centrálnu kontrolu a riadenie ekonomiky (Friedrich, Brzezinski, 1965). Samotný režim prechádzal podľa Kopečka vývojom, ktorý pozostával zo štyroch etáp: prvá bola od konca roku 1938 do leta roku 1940, druhá bola od leta roku 1940 do druhej polovice roku 1942, tretia bola od prelomu rokov 1942/1943 do augusta roku 1944, štvrtá bola od septembra 1944 do jari roku 1945. Režim v prvej fáze nespĺňoval už vyššie spomenuté znaky totalitného režimu. Môžeme ho preto zaradiť skôr do autoritatívneho režimu (2006), ktorý sa podľa Juana Linza vyznačoval limitovaným politickým pluralizmom, ktorý povoľoval existenciu tradičných inštitúcií vo verejnej sfére, zachovávajúce si určitú samostatnosť, ďalej neexistenciou ucelenej ideológie a prítomnosťou mentality. Pretotalitný režim je príznačný tým, že masová strana má v rukách výkonnú moc. Blížiac sa nastolenie totalitného mocenského monopolu sa odráža v politickej, sociálnej a kultúrnej sfére. Je preň typické to, že je následne vystriedaný režimom totalitným. V defektnom režime sa smerovanie k totalite zastaví tesne pred jej dosiahnutím (2000). Režim sa Podľa Kopečka v období od roku 1940-1942 sa na základe vyššie uvedeného delenia dá charakterizovať ako defektný, respektíve pretotalitný. A nakoniec pre obdobie na prelome roku 1942/1943-1945 bolo možné hovoriť o rozklade radikálne orientovaného prúdu a delegitimizácii režimu, ktorý sa začal odumierať. Je možné tvrdiť, že sa navracal do podoby z rokov 1940-1942 (2006).

1.4 ČLENSKÁ ZÁKLADŇA

Členská základňa strany je pre túto prácu dôležitý prvok, pretože na nej môžeme poukázať na to, akú popularitu si strana u obyvateľov získala a ako ju jej členovia vnímali.

Podľa straníckych predstaviteľov mala strana vždy bližšie k prostým ľuďom slovenského národa, medzi ktorými boli nepochybne roľníci, robotníci, obchodníci, remeselníci, či úradníci. Činnosť strany bola podľa nich vždy výbojného charakteru združujúca ľudí ochotných hájiť svojbytosť národa bez ohľadu na možné obete (Slovák pondelník, 1939). Aj napriek faktu, že Tiso mal spočiatku v pláne spraviť z HSES stranu elitnú (výberovú), tak jej členská základňa podľa straníckych predstaviteľov veľmi rýchlo rástla. V roku 1943 mala podľa údajov 300 000 členov. Niektorí stranícki príslušníci si

však podľa dobových údajov neplnili svoje povinnosti naplno, dokonca ich v mnohých prípadoch aj obchádzali, čím národu ukázali, že naň nemyslia, ale majú v záujme len seba, rodinu a blízkych známych (Kamenec, 2013). Arizovanie židovského majetku vytvorilo priestor pre rozmáhajúcu sa korupciu v štáte tým, že arizátormi sa nestávali ľudia s odbornou znalosťou o tom, ako hospodáriť s obchodom či domom, ktorý prešiel pod ich správu, ale ľudia priamo napojení na režim skrze rodinné či osobné vzťahy (Kamenec, 1992). Z uvedeného vyplýva, že väčšina ľudí si uvedomovala dôležitosť členstva v strane, v ktorej videli možnosť osobne si prílepiť a uľahčiť si život v Slovenskom štáte. To demonštruje Tisov výrok, v ktorom vyjadruje svoje pohoršenie nad neúplnou oddanosťou niektorých straníckych predstaviteľov a tým, že využívali stranu na uplatnenie rodinkárstva, protekcie, čo nepriaznivo pôsobilo na jej celkové fungovanie (Kamenec, 2013). Tento fakt je veľmi dôležitý a preto sa k nemu v tejto kapitole ešte neskôr vrátim v časti venujúcej sa premietnutiu ideových princípov HSLS do reality Slovenského štátu, kde poukážem na to, ako tento ľahkovážny vzťah dopomohol k rozpadu režimu.

2. IDEOLÓGIA HLINKOVEJ SLOVENSKEJ ĽUDOVEJ STRANY

Predtým, než prejdeme k samotnej analýze ideológie HSLS, pozrieme sa na to, ako pojem „ideológia“ definujú domáci a zahraniční politológovia.

2.1 TEORETICKÉ UKOTVENIE

Samotný pojem bol prvýkrát vyslovený počas Veľkej francúzskej revolúcie filozofom Destuttom de Tracy, ktorý pomocou nej označil všeobecnú vedu o ideách. Roger Scruton pod ideológiou rozumie politickú doktrínu, ktorá prichádzala s konkrétnou ucelenou teóriou, týkajúcou sa človeka a spoločnosti. Na základe nej potom vznikali určité vzorce politického správania. Thomas Stearns Eliot zdôrazňuje potrebu ľudového charakteru ideológie, ktorý bol potrebný pre získanie sympatií u širokých vrstiev ľudí, prostredníctvom čoho dosiahla ideológia potenciál pre moc (Cabada, Kubát, 2002). Ladislav Cabada a Michal Kubát sa zhodli na tom, že pre existenciu ideológie boli dôležité inštitúcie, ktoré ňou boli vytvárané, pretože len v nich sa mohla realizovať (2002). Autori Karl Popper, Jacob Leib Talmon a Hannah Arendt sa domnievajú, že ideológiu možno označiť za prostriedok kontroly, ktorým sa dosiahla podriadenosť (Heywood, 2002). Podľa

Andrewa Heywooda ide o pojem, ktorý môžeme zaradiť v politológii medzi jeden z najkontroverznejších vôbec. Heywood poukazuje na to, že všetky existujúce definície tohto pojmu disponovali jednou nevýhodou. Tou, že boli buď pozitívneho, alebo negatívneho rázu, čím do značnej miery ohraničovali priestor, v ktorom mohol byť pojem ideológia aplikovaný. Preto tvrdí, že definícia ideológie by mala byť neutrálna a nezabiehať do označovania ideológie prislúchajúcimi prívlastkami, ako napríklad dobrý, zlý, pravdivý, nepravdivý, atď. V súčasnosti sa v spoločnosti ustálilo označenie ideológie ako určitý systém názorového spektra navzájom poprepájaných myšlienok, ktorý podnecoval k jednaniu v sfére politiky (2002). John Guerring poukazuje na problém pri definovaní pojmu ideológia, s ktorým sa vedci stretávajú. Domnieva sa, že za účelom vyhovenia rôznym oblastiam, sa z ideológie stal pojem, ktorý v sebe ukrýva príliš veľa významov. Tvrdí, že tento pojem má v rôznych oblastiach odlišné významy (1997).

Ako sme mali možnosť vidieť, definícií ideológie existuje naozaj mnoho. Ak by sme spomenuté definície mali zhrnúť do jednej, tak môžeme povedať, že ideológia je určitý súbor zásad, v súlade s ktorými fungujú jednotlivé politické inštitúcie ako aj politickí aktéri a ktorý slúži na získanie priazne širšej verejnosti.

Samotný ideológ HSLS, Štefan Polakovič, definoval ideológiu ako súbor noriem, pomocou ktorých národ riadil svoju vnútornú a zahraničnú politiku. Najdôležitejšia vlastnosť, ktorú podľa neho mal mať každý Slováč, bolo to, že by mal verne vyznávať oficiálnu slovenskú štátnu ideológiu. Za ideológiu Slovenského štátu označoval slovenský národný socializmus (1941). Ideologicky sa oň Slovenský štát opieral od roku 1940 (Slovák pondelník, 1940).

Za prvú povinnosť každého novodobého štátu označoval vytvorenie vlastnej štátnej ideológie, ktorá tvorila podmienku úspešnej štátnej činnosti vykonávanej v súlade s programom. Každá ideológia bola podľa Polakoviča zložená z dvoch častí, statickej a dynamickej. Pod statickou časťou rozumel slovenskú národnú a štátnu tradíciu. V tomto ohľade sa od seba jednotlivé štátne ideológie odlišovali, pretože každá bola postavená na inej duchovnej zvyklosti. Tu Polakovič zaraďoval tvorbu, odkazy, myšlienky a zákony slovenských predkov. Bez minulosti, ktorá sa zachovala vo forme tradícií, nebolo podľa neho možné tvoriť súčasné dejiny. Vyzýval Slovákov, aby boli hrdí na slovenskú minulosť v zmysle tradícií, pretože bola hodnotovo veľmi bohatá. Preto slovenský národný socializmus v perspektíve Polakoviča prikladal tradíciám veľkú dôležitosť.

Dynamická časť obsahovala náuku o úlohe, či ciele národa. V oblasti zahraničnej politiky bolo úlohou štátu ochrániť existenciu národa. Vo vnútornej politike bolo údajne jej hlavným cieľom vytvoriť pre občanov štátu hodnoty, ktoré boli nevyhnutné pre život. Tu mal na mysli zaobstaranie hospodárskeho blahobytu, ktorý považoval za kľúčový pre vytvorenie národnej kultúry v zmysle duchovných hodnôt (1941).

Polakovič rozdeľoval národný socializmus na dve časti, a to na časť podľa neho rýdzo slovenskú, vychádzajúcu z histórie a na časť, ktorú prebral Slovenský štát z národného socializmu v Nemecku, ktorá ale nebola v rozpore so slovenskou tradíciou, ba naopak ju len zdôrazňoval. Tvrdil, že slovenský národný socializmus pramenil z Hlinkovho nacionalizmu, ktorý vychádzal zo základných potrieb každodenného života slovenského občana a ktorého heslom bolo „Slovensko Slovákom“. Polakovičove názory a predstavy o fungovaní Slovenského štátu vychádzali tiež z velikánov slovenských dejín, ktorými podľa neho boli Ján Hollý, Ľudovít Štúr a Štefan Marko Daxner. Za velikánov ich označil preto, lebo ich najväčšou snahou bolo naučiť slovenský ľud k láske a hrdosti voči vlastnému národu. Polakovič cítil potrebu rozlišovať medzi slovenským a nemeckým národným socializmom, pretože si zrejme uvedomoval, že národný socializmus bol bytostne spojený s Treťou ríšou a bude tak aj slovenskou spoločnosťou chápaný. Pre nemecký národný socializmus, ak sa budeme opierať o Polakovičove tvrdenia, predstavovali základné hodnoty rasa, pôda, práca, ríša a česť. Aj slovenský národný socializmus mal tieto hodnoty považovať za podstatné, no v jeho hierarchii hodnôt, bol Boh ten, kto zastával najvyššiu pozíciu. Tiso to odôvodňoval tým, že láska k vlasti vyrástla na Slovensku z náboženstva, preto sa v oblasti vzťahu k náboženstvu slovenský národný socializmus odlišoval od toho nemeckého. Za hrdý znak zdravého chápania a rozumovej vyspelosti národa považoval Polakovič primerané preberanie prvkov z inej krajiny na tunajšie pomery (1941). Polakovičovo rozdelenie slovenského národného socializmu na slovenskú a nemeckú časť svedčí o jeho snahe „zamaskovať“ princípy nemeckého socializmu do slovenského „šiat“, aby si ho slovenský ľud ľahšie osvojil.

2.2 IDEOLÓGIA STRANY V PERSPEKTÍVE ŠTEFANA POLAKOVIČA

Základné princípy, na ktorých bol slovenský národný socializmus postavený, tvorili podľa Polakoviča kresťanstvo, národ a vodca. Tieto princípy boli medzi sebou podľa ideológa

strany veľmi úzko prepojené a preto bude často dochádzať k ich prepájaniu aj v mojej analýze. Bližšie ich rozoberiem v nasledujúcich podkapitolách.

2.2.1 *Kresťanstvo*

Základom slovenského národného socializmu malo byť kresťanstvo, ktoré bolo považované za národné dedičstvo. Išlo o princíp, ktorý Polakovič pre jeho ľahšie prijatie označoval za rýdzo slovenský. V slovenskom národnom socializme údajne zastával Boh najvyššiu pozíciu v rámci hodnôt. Keďže mravné a právne normy boli odvodené z prirodzenosti, ktorá bola daná od Boha, nemali byť ľuďom odňaté ich základné práva. Medzi tieto práva patrilo právo na život, telesnú integritu, prostriedky potrebné pre život, na slobodné vierovyznanie a jeho praktizovanie, právo na spoločovanie sa, právo na súkromné vlastníctvo a používanie súkromného majetku. Z kresťanstva mala vyvieriť láska k spoločenstvu národa, v rámci ktorého mali kresťania povinnosť mravného rázu socializovať sa. Slovenský národný socializmus mal byť vedený v kresťanskom duchu, aby sa tým dospelo k dobru celého národa. Polakovič sa domnieval, že slovenský národ mal kresťanské svedomie. A pretože čokoľvek, čo by ublížilo svedomiu národa by automaticky znamenalo ublíženie národu ako celku, musel slovenský národný socializmus vychádzať z kresťanstva. Vzťah medzi cirkvou a slovenským národom označoval za veľmi úzky a zároveň aj vzájomne prospešný podľa. Cirkev mala napomáhať národu vykonávať svetské dobro a národ mal cirkev podporovať pri spáse veriacich. Kresťanstvo kázalo prechovávať lásku k svojmu národu (Polakovič, 1941). Slovenský štát mal mať tisícročnú históriu kresťanstva vo svojich dejinách a verejný ako aj súkromný život sa snažil podriaďovať práve kresťanským zásadám. A ako to strana jasne prizvukovala v Slovákov, svoju slovenskú prax nebola ochotná za žiadnych okolností meniť (1943). Taktiež vyzdvihovala udatnú snahu Slovákov pri obhajovaní kresťanstva pred každým a v každej situácii, ako proti židovskému liberalistickému zmýšľaniu, tak aj proti českému ateizmu (Slovák, 1943).

2.2.2 *Národ*

Tento princíp bol v Polakovičovom vnímaní taktiež slovenského rázu. Zmyslom všetkej uskutočňovanej činnosti v štáte bol podľa neho národ a jeho dobro. Národ chápal ako spoločenstvo slovenských občanov spojených na etnickom princípe. Tvrdil, že pri nešťastí, ktoré postretlo liberalisticko-demokratické štáty v podobe postupnej smrti národa bolo dôležité, aby sa Slovensko nevydalo rovnakou cestou. Nemravnosť považoval za najväčšie zlo, ktoré vyvieralo zo židovského kapitálu, vďaka ktorému sa vydávali rôzne časopisy, brožúry, knihy a noviny. Polakovič preto nabádal k siahnutiu aj na radikálne metódy, ak to bolo v mene dobra národa. Dobrobyt označoval za záujem, ktorý bol spoločný celému národu (1941). Tu vychádzal zo Štúrovej myšlienky, že východiskový stupeň života národa predstavovalo bohatstvo (1944). Do dobrobytu podľa Polakoviča patrila aj absencia vojny. Tá bola ale údajne nevyhnutná, ak vypukla za účelom ochrany hodnôt, ktorých dôležitosť vraj prevyšovala životy občanov štátu a skazu, ktorú so sebou vojna prinášala. Vojna bola vnímaná ako nástroj na uchránenie jedinečnosti a dobra národa. Podľa Polakovičovho názoru bolo preto potrebné riadiť sa Hlinkovou zásadou, ktorá kázala odovzdať všetko národu a nič si nenechať pre seba. Dôležitosť prikladal aj tomu, aby jednotlivci presadzovali svoje vlastné záujmy len v súlade s národom. Národný socializmus vyžadoval od členov národa, aby sa vedeli obetovať v mene národného celku, pretože práve týmto spôsobom sa mala dokazovať láska k národu (1941). V tomto bode Polakovič zdôrazňoval Štúrovo presvedčenie, že vec, týkajúca sa národa ako celku, bola dôležitejšia, než jednotliví členovia národa (1944).

Za veľmi dôležité ďalej považoval Polakovič napomáhanie k naplneniu poslania národa, ktorého stelesnenie videl vo vytváraní podmienok pre realizáciu večného poslania jednotlivcov v štáte. Za najvyšší cieľ človeka bolo považované duchovné sebaohodnocovanie a duchovné vzrastanie. Poslaním slovenského národa malo byť prostredníctvom hodnôt kultúrneho charakteru zaplňať životný priestor, čo malo viesť k napredovaniu celého ľudstva. Na to, aby došlo k uskutočneniu tohto poslania, bolo podľa Polakoviča potrebné využiť prostriedky v podobe nastolenia autoritatívneho režimu a strany. Lebo, ako sa domnieval, len vtedy bolo možné maximalizovať úspech, ak všetci mysleli a správali sa v rovnakom duchu. Výkon národného spoločenstva pripisoval jeho jednotlivým členom. Preto malo dochádzať k ich systematickej prevýchove, ktorá vraj bola nevyhnutná, ak mala byť docieľená realizácia revolučných cieľov. Zmysel

národnosocialistickej výchovy videl v tom, aby sa z každého Slováka stal správny národný socialista. A pretože historická skúsenosť s prvou Československou republikou podľa jeho vnímania ukazovala, že pluralita strán, z ktorých každá rozlične uvažovala o dobre národa, pôsobila na štát negatívne, bolo treba zaviesť režim jednej jedinej strany, ktorou bolo HSEŠ. Polakovič kritizoval demokratické štáty za to, že ich reči boli silnejšie ako ich skutky. Veril, že tieto štáty neboli natoľko statočné, aby aplikovali radikálne riešenie. Podstatným prvkom slovenského národného socializmu boli preto skutky.

Prizvukoval potrebu toho, aby si národ vážil sám seba. K tomu bola podľa neho dôležitá úcta k tradíciám, ktoré národu prislúchali. Tu prikladal najväčšiu dôležitosť dedičstvu kniežaťa Svätopluka, ktorý sa v najvyššej miere pričínili o vytvorenie slovenskej moci, viedol uvážlivú zahraničnú politiku a položil základný kameň priateľských vzťahov medzi Slovenskom a Nemeckom. Práve on mal byť slovenskému človeku vzorom udatnej a neoblomnej povahy (1941). Tu vychádzal zo Štúra, ktorý bol presvedčený o tom, že kvôli tomu, že Slováci sa pričínili o slovenskú zem, tak len oni jediní ako národ mali nárok tam pobývať (1944). Jednotu, ktorú odvodzoval zo Svätoplukovej legendy o troch prútoch, podľa ktorej sa mali jeho traja synovia spojiť, aby sa ich ríša nerozpadla, vnímal ako vzor a na základe tejto legendy mal národ smerovať k zjednoteniu v rámci strany (1941). Presadzovanie tejto myšlienky môžeme vidieť aj na Hlinkovom prejave z roku 1931, kde zdôrazňoval potrebu súdržnosti národa v ťažkých časoch ako aj dôveru ľudí v stranu, ktorá jediná mala previesť národ cez úskalia spôsobené nepriateľom (Slovák, 1931). Tuka to potvrdil vo svojom prejave počas manifestácie slovensko-nemeckého spojenectva v roku 1940, keď prehlásil, že slovenský národný socializmus predstavoval jednotu národa (Slovák, 1940). Strana prostredníctvom svojho tlačového orgánu zdôrazňovala, že cieľom jej politiky bolo dosiahnutie dobra pre slovenský národ a že všetci sa majú snažiť najlepšie ako len vedia, aby bola táto hodnota dosiahnutá (Slovák, 1943).

2.2.3 *Vodca*

Vodcovský princíp vnímal Polakovič ako pilier spoločný pre slovenský ako aj nemecký národný socializmus (Polakovič, 1941). V Slovenskom štáte bol formálne prijatý snemom v roku 1942 s odôvodnením, že tento princíp bol neoficiálne zaužívaný v praxi už od čias veľikána Antona Bernoláka (Slovák, 1942). Samotný princíp kritizoval parlamentné štátne zriadenie, v ktorom videl také chyby ako sú napríklad neúčelnosť, korupčnictvo, nedbanie na záujmy ľudu či nezodpovednosť. Preto sa tento princíp vyslovoval pre demokraciu

dôvery, alebo tiež demokraciu výberovú ako spôsob vlády. Vodca sa mal podriaďovať jedine cieľom a vôli národa. Keďže na vodcu mali spadať najvyššie povinnosti a práva, bolo vraj nevyhnutné, aby zastával funkciu hlavy štátu, predsedu vlády a predsedu strany zároveň. Na základe tohto princípu zdôrazňoval Polakovič potrebu úpravy Ústavy, v ktorej sa dovtedy moc prisudzovala vláde, a podľa ktorej prezident nebol zodpovedný zo svojej funkcie. Tento princíp bol podľa neho postavený na tom, že vodcovi sa zodpovedala nie len vláda, ktorú mohol svojvoľne rozpúšťať, obnovovať a dopĺňať, ale úplne všetci v štáte. Ústavu preto bolo treba patrične upraviť tak, aby v nej boli zakotvené nasledujúce body. Slovenský štát nemal byť republikou, ale vodcovským ľudovým štátom. Vodca mal disponovať mocou vládnu ako aj výkonnou. Vodca sa mal národu zodpovedať za všetky jeho činy a rozhodnutia. Bolo treba zaviesť Najvyššiu komoru záujmových organizácií, ktorá by pôsobila v úlohe parlamentu. Táto komora nemala mať právo prijímať zákony, no mohla by zákony navrhovať. Jednalo by sa o asistenčný a kontrolný orgán, ktorý by dohliadal na to, či je vodcom plnená vôľa národa. Ďalej malo dôjsť k zmene v terminológii a označovať predsedu strany ako miestneho vodcu strany. Prezident a vodca národa bol podľa zásad slovenského národného socializmu vnímaný ako legitímny následník kráľa Svätopluka, pričom samotný Slovenský štát bol považovaný za obnovenie Svätoplukovho štátu (Polakovič, 1941).

2.3 PREMIETNUTIE IDEOVÝCH PRINCÍPOV HLINKOVEJ SLOVENSKEJ ĽUDOVEJ STRANY DO REALITY SLOVENSKEHO ŠTÁTU

Tiso bol stranou, ktorá sa vnímala ako reprezentantka slovenského národa, považovaný za jej stelesnenie. Preto, ak chceme analyzovať ideológiu strany, musíme tak spraviť cez jeho osobu. Je dôležité si uvedomiť, že ako kňaz v krajine s vysokým počtom veriacich, mal veľkú zodpovednosť a aj vplyv. Ľudia naň ho vzhliadali ako na čestnú a spravodlivú osobnosť neschopnú nemorálneho činu (Kamenec, 1992). To, že si toho bol vedomý a snažil sa to využiť v prospech štátu, budeme mať možnosť vidieť v nasledujúcich odstavcoch.

Už vo svojich kariérnych začiatkoch v politickej sfére, na základe svojich rečníckych schopností a ľudského prístupu bol čoraz viac považovaný za tlmočníka strany.

Vďaka jeho prednostiam zastával tiež úlohu tvorca programu strany. K týmto funkciám sa v roku 1942 pridala funkcia vodca. Ako vrcholný predstaviteľ štátu mal vplyv na všetko, čo sa v štáte dialo. Do tohto spadala najmä politika, ktorú ako vodca štátu určoval. Vyplýva nám z toho to, že jeho názory, vystúpenia a prejavy vypovedali o hodnotách, na ktorých bol Slovenský štát postavený. Na základe svojho cirkevného povolania sa vedel vo svojich článkoch a prejavoch ľuďom prihovoriť a interpretovať myšlienky štátu ľudovým jazykom, prostredníctvom ktorého si ľudí ľahšie získal. Celý život sa skalopevne držal názoru, že v politickom a verejnom živote, sa kňaz nemohol dopustiť neprávosti, a ak by sa aj náhodou chyby dopustil, tak to považoval za lepšie, ako keby do politiky vôbec nevstúpil a neovplyvnil ju. Toto presvedčenie využíval aj na odôvodňovanie jeho politických a ľudských činov. Išlo o veľmi výrazný rys Tisovej politiky. Za svojimi rozhodnutiami si vždy stál a z jeho vyjadrení pred Národným súdom je zrejmé, že nenastal ani jeden moment v jeho kariére, ktorý by kedy ľutoval (Kamenec, 2013).

K ideológii národného socializmu, ktorý predstavoval hlavný pilier radikálneho krídla v rámci strany, sa po zápase s radikálmi a posilnení ich pozície, prihlásil aj Tiso samotný. Bol však za jeho presadzovanie Hlinkovými metódami, teda podľa neho v ľudovo-kresťanskom duchu (je však ťažké povedať, ako konkrétne a odlišne mal tento „duch“ pôsobiť). Na sklonku svojho života sa spätne na margo svojej politiky vyjadril so slovami, že ak by sa mu znova naskytila príležitosť vytvárať politiku v Slovenskom štáte, tak by ju znova robil presne tak, ako predtým. V polovici tridsiatych rokov došlo k novému rysu v jeho politickej činnosti, a to k otvorenému preceňovaniu úlohy HSEŠ. Bol známy jeho často opakovaný výrok, v ktorom v mene strany tvrdil, že jedine ona hovorila o slovenskom národe, a keďže ju údajne podporovala väčšina Slovákov, tak jej patrilo právo vyjadrovať sa v ich mene. Na tomto výroku si môžeme všimnúť autoritársku črtu strany, ktorá sa v nasledujúcich rokoch len stupňovala (Kamenec, 2013).

Za pozoruhodný znak povahy Slovenského štátu považujem to, že Tiso preceňoval svoju úlohu (a význam Slovenského štátu). Bolo to jasne vidieť na jednaniach v Berlíne, konajúcich sa dňa 13. marca 1939, kedy mu bolo ponúknuté vyhlásenie „samostatného“ Slovenského štátu hneď na mieste, čo on odmietol s odôvodnením, že to bolo proti platnej Ústave (Kamenec, 2013). Adolf Hitler (ďalej len Hitler) svojou výstražnou správou o čakajúcom maďarskom vojsku na slovensko-maďarských hraniciach nakoniec docielil svoj plán a Slovensko vyhlásilo „samostatnosť“. Prebehlo to však za podmienok, ktoré

nadiktoval Tiso a teda, že nebola vyhlásená hneď na nátlak Nemcov, ale vyžiadal si najprv jednanie so slovenským parlamentom (Bobák, 2000). Na základe toho vidíme, že aj keď Slovenský štát bol pod patronátom Nemecka, tak si zachoval dostatočný priestor pre určovanie vlastnej politiky. Táto skutočnosť je pri analýze ideológie Slovenského štátu a jej reflexie veľmi dôležitá, pretože nám dokazuje, že štát samotný, aj keď sa často „ukrýval“ za Hitlerovo Nemecko, niesol plnú zodpovednosť za svoju politiku a činy, ktoré z nej vychádzali.

HSLŠ sa údajne snažila o naplnenie národného sebaurčenia, ktoré sa mohlo podľa strany kľudne dostať do protikladu k demokracii (Kopeček, 2006). To nám napovedá, že štát a jeho „zvrchovanosť“ stáli na piedestáli. Ako už bolo avizované, Ústava a tri zákony ukotvili nadriadené postavenie HSLŠ. Strana sama seba definovala ako totalitnú a stojacu nad štátom. Samotný Tiso sa pokúšal vytvoriť totalitný režim (Kamenec, 2013). Je však pozoruhodné, že aj napriek snahe strany vytvoriť absolútnu jednotu v štáte, ako aj v štáte, stále existovala pestrá škála politických názorov, ktoré si vzájomne protirečili vo viacerých ohľadoch (Hajko, 2009). Prejavilo sa to napríklad v teoretickom vymedzení štátnej ideológie, čo bolo vidieť vo vyjadrení Tuku v roku 1940, kedy prehlásil, že slovenský národný socializmus nechápal ako ideológiu, ale ako určitý mechanizmus, prostredníctvom ktorého sa plnila Tisova vôľa (Slovák, 1940). To bolo v rozpore s Polakovičovou definíciou označujúcou národný socializmus za slovenskú ideológiu (Polakovič, 1941). Najviac citelný však bol stranický rozkol v židovskej otázke, ktorej riešenie prevzalo v roku 1940 radikálne krídlo (Hajko, 2009). Malo to za následok pozbavenie Židov ľudskosti tým, že boli vykresľovaní ako výtvor diabla, ktorý sa len tváril ako človek, no v skutočnosti ním vraj nebol. Boj proti ním bol považovaný za nutnosť (Kamenec, 1992). Sám Tiso rozlišoval medzi národnostnými menšinami tie „dobré“ a tie „zlé“. Medzi „zlé“ zaraďoval práve Čechov, Rómov a Židov. Stali sa terčom bezohľadného správania. Nepriateľstvo voči týmto minoritám sa prejavovalo aj v tom, že nemali svoje zastúpenie v slovenskom sneme, na rozdiel od „dobrých“ menšín maďarskej, nemeckej a rusínskej národnosti. Česi boli hromadne prepúšťaní zo zamestnania na území Slovenského štátu a dochádzalo aj k národnostným útokom voči nim (Nižňanský, 2010). Rómovia boli považovaní za túlavý a zaostalý národ, ktorý žije na úkor slovenského ľudu. Rómsku otázku vnímala strana ako „problém“, ktorý trebalo bezpodmienečne riešiť (Slovák, 1940). Židovské deportácie Tiso označoval za humánne a odôvodňoval ich tak, že išlo o presun ľudí zo Slovenska do Nemecka za účelom práce (Kamenec, 1992). Toto nám potvrdzuje

nepriateľský postoj voči určitým minoritám, čo predstavovalo významný spoločný prvok politiky konzervatívneho a radikálneho krídla v strane. Dokazuje to tiež to, že Tiso napriek tomu, že bol kňaz a prihlasoval sa ku kresťanským princípom, obhajoval vyvážanie obyvateľov štátu na istú smrť. Závažnosť celej situácie zľahčoval zdôrazňovaním dobrého úmyslu, skrývajúceho sa za týmto činom.

Výraznou črtou Tisovej politiky po celú dobu trvania Slovenského štátu bola jeho údajná „politika menšieho zla“. Mala sa prejavovať napríklad v tom, že udeľoval židovským občanom výnimky, vzťahujúce sa rovnako na ich osobu ako aj na ich rodinu, ktoré ich uchránili pred deportáciami v roku 1942 (nemecké orgány po okupácii výnimky neuznávali) (Hajko, 2009). Ako však výskum ukázal, Tiso bol nielen značne obozretný pri udeľovaní výnimiek, ale tiež ich priradľoval predovšetkým hospodársky významným Židom. Je teda možné argumentovať, že jeho motívy neboli humánne, ale pragmatické (Ward, 2002). Dochádzalo tiež k skresľovaniu štatistických údajov, kedy sa zatajovali reálne hodnoty vo všetkých oblastiach, ako napríklad v počtoch slovenských občanov odchádzajúcich za prácou do Nemecka, v počtoch deportovaných ľudí a pod. Bolo to vraj vidieť aj na situácii z roku 1944, kedy boli sovietskymi vojakmi zadržaní nemeckí diplomati, ktorí prechádzali cez Slovensko do Nemecka. Išlo o dvadsaťštyri diplomatov, ktorí boli následne zavraždení. Nemci to považovali za opodstatnený dôvod pre vojenské zaistenie Slovenského štátu a navyše vyžadovali za každého jedného mŕtveho nemeckého diplomata smrť desiatich Slovákov. Tisova politika menšieho zla sa tu podľa dobových údajov prejavila v tom, že dohodol stratu „iba“ dvoch slovenských ľudských životov za každého zavraždeného nemeckého diplomata. Tu však treba byť obozretný a uvedomiť si autoritatívnosť režimu, ktorý aj keď v určitých momentoch svojho trvania pôsobil umiernené, skutočnosť bola taká, že sledoval vlastné ciele. Vychádzajúc z kresťanstva, život každého jedného človeka je rovnako cenný, a preto tento počin zo stranu štátu nijako nezľahčuje konečné riešenie danej situácie, ktoré sa prejavilo vo vražde nevinných ľudí. Ústupky a výnimky pre židovských obyvateľov nezatienili fakt, že Slovenský štát, ktorý bol schopný do značnej miery ovplyvňovať svoju vnútornú politiku, sa dopustil vedomých strát na životoch vlastných obyvateľov prostredníctvom deportácií. Je to zarážajúce aj z toho dôvodu, že štát prehlasoval svoj kresťanský základ a pritom dovolil, aby dochádzalo k nevraživému správaniu voči židovskému ako aj českému obyvateľstvu, ich prepúšťaniu zo zamestnania či arizácií židovského majetku. Záchrana veľkého počtu Židov tiež nemohla byť chápaná ako prejav dobrej vôle štátu, alebo poľavenie z autoritatívnej politiky. Práve

naopak, treba za tým hľadať pravý dôvod. Ten spočíval v tom, že deportovanie židovských obyvateľov znamenalo pre štát odchod pracovníkov s kvalifikáciou, ktorí by mohli pomôcť hospodárstvu napredovať (Hajko, 2009). Navyše si za tieto výnimky museli na základe svojej finančnej schopnosti zaplatiť (Kamenec, 2003). Napriek údajnému kresťanskému charakteru štátu bola jeho politika naklonená v neprospech menšín a dehumanizovala ich, čo sa najvýraznejšie prejavilo v už spomínanom odvážaní židovských občanov za hranice štátu a vyhánaní občanov českej národnosti zo slovenského územia. Toto rozhodne nemôžeme zaradiť medzi skutky vyvierajúce z Božích zásad. Tiso si to uvedomoval, čoho dôkazom je podľa mňa veľmi viditeľná snaha strany o zdôrazňovanie, že úmysel štátu je čisto kresťanský a konaný v prospech národa. Tieto informácie nás len utvrdzujú v tom, že režim Slovenského štátu bol autoritatívny a v skutočnosti nevychádzal z kresťanstva.

Prisúdením najvyššieho miesta kresťanskému princípu, prostredníctvom ktorého obhajoval všetky činy pod zámienkou, že boli konané v mene Božom, si režim vytvoril priestor pre svoju autoritatívnu povahu. Vyžadoval od občanov politickú, ako aj náboženskú subordináciu v prospech dobra národa, čo mu umožnilo mať ničím neohraničenú moc nad svojimi občanmi. Na základe kresťanského zámeru, presadzoval štát potrebu „prevýchovy“ obyvateľov za účelom vytvorenia nového, ideálneho slovenského občana. Tiso bol presvedčený, že národ mal od Boha dané právo na slobodu, ktorá mohla byť získaná len v rámci vlastného štátu, pre ktorého existenciu bolo potrebné splynutie štátu a cirkvi v jedno (Nedelsky, 2001). To sa preukázalo na politike strany a konkrétne na dôraze, ktorý bol kladený na potrebu zavedenia vodcovského princípu a vytvorenia jednoty národa.

Práve ideológia opierajúca sa o kresťanstvo a zameraná na slovenský národ v konečnom dôsledku pôsobila represívne a nakoniec spôsobila rozvrat v rámci národa (Nedelsky, 2001). Dôvodom bola, podľa môjho názoru, politika dvojtvárnosti, čo vyplýva z nasledujúcich skutočností. Štát sa snažil o vytvorenie jednoty v štáte, no na druhej strane poukazoval na tých, ktorí mu svojou činnosťou neprospievali, čím ich presúval do pozície aktérov stojacich mimo takzvaného jednotného celku. Vo vzťahu medzi Tisom a Vatikánom môžeme vidieť rovnaký model dvojtvárneho správania. V roku 1939 Slovenský štát neprijal nuncia Rittera (Kamenec, 1992). K tomu treba zmieniť skutočnosť, že Vatikán zastával nesúhlasný postoj k deportáciám na Slovensku. Tiso však tento apel nepovažoval za dôležitý, lebo podľa neho spadala vzťah štátu k jeho občanom do interných

úkonov, o ktorých mal právo rozhodovať jedine samotný štát (Hajko, 2009). Na druhej strane, Tiso vystupoval ako človek jednajúci v Božom mene a ako katolícky kňaz, mal teda spadať priamo pod vplyv pápeža vo Vatikáne, podľa ktorého sa ale vo svojej politickej kariére neriadil.

Čoraz väčšiu neochotu obyvateľov štátu zúčastňovať sa vojen po boku Nemecka môžeme považovať za jeden z hlavných dôvodov rozpadu režimu Slovenského štátu. Pretože táto požiadavka nebola akceptovaná z dôvodu nesúladu s vôľou štátu, národ začal strácať vieru v režim (Hajko, 2009). Na nacistický nátlak vystupoval Slovenský štát počas druhej svetovej vojny ako nemecký spojenec. Vojenskú angažovanosť považoval Tiso za možnosť zabezpečenia pokračovania existencie štátu po nemeckom víťazstve vo vojne a opätovného získania svojich stratených území v dôsledku Viedenskej arbitráže z novembra v roku 1938 (Kamenec, 2003). Poľsko vnímali Slováci ako svojho nekonfliktného slovanského brata. Rusov taktiež považovali za svojich slovanských príbuzných a v Amerike pôsobilo veľké množstvo Slovákov, ktorí tam emigrovali, čiže nemali dôvod bojovať ani proti nim. Slovenskí občania túžili uchrániť si svoje životy počas vojny a prežiť toto obdobie v rámci možností čo najpokojnejšie, nie bojovať na frontových líniah (Hajko, 2009). Po neúspechoch Nemecka sa ľudia začínali pomaly odvracať od režimu (Kamenec, 1992). Toho dôkazom bolo Slovenské národné povstanie, ktoré nás len utvrdzuje v tom, že v rámci národa chýbala zhoda v ich postoji k politike štátu (Nedelsky, 2001). Čo nám opäť dokazuje, že zdanlivá jednota v štáte nebola v skutočnosti dosiahnutá.

Túto podlomenú vieru ľudí v Tisov režim oslabil aj politický a morálny úpadok členov HSĽS. Ten sa prejavil v už spomenutej korupcii vychádzajúcej z arizácie a taktiež v zneužívaní členstva v strane v osobný prospech, ktorú Tiso hodnotil kriticky. To nám dokazuje, že nie všetci stranícki príslušníci boli oddanými členmi strany. Na ľudí to muselo pôsobiť mäťúcim dojmom, pretože na jednej strane boli povzbudzovaní k súdržnosti, no na strane druhej štát sám poukazoval na svoju nejednotnosť. Pretože si bol štát vedomý svojej nejednotnosti, usiloval sa eliminovať záujem občanov o politiku a dovoľával sa u nich toho, aby prejavovali úprimnú oddanosť a vieru v Tisa ako vodcu strany a štátu (Kamenec, 1992).

3. ODKAZ HLINKOVEJ SLOVENSKEJ ĽUDOVEJ STRANY V SÚČASNOSTI

Prívrženci Slovenského štátu majú aj v súčasnosti svoje zastúpenie medzi obyvateľstvom Slovenska. Na stále aktuálny odkaz HSEŠ poukážem v nasledujúcich odstavcoch prostredníctvom paralely medzi ideovými princípmi HSEŠ a hodnotovými piliermi, o ktoré sa opiera ESNS. V závere tejto kapitoly vysvetlím, akým spôsobom vyjadrujú poctu Slovenskému štátu jeho súčasní obdivovatelia. Najprv však priblížim charakter ESNS pomocou jej predsedu, Mariána Kotlebu.

Táto strana, či už na svojich internetových stránkach, alebo aj na verejných vystúpeniach, velebí odkaz Andreja Hlinku a Jozefa Tisa, dvoch ústredných postáv Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, ako aj Ľudovíta Štúra. Vníma ich ako slovenských velikánov. Vznikla v roku 2009 a prehlasuje o sebe, že predstavuje jediný schopný opozičný prúd na Slovensku, ktorý sa dokáže postaviť voči nespravodlivo nastavenému systému a politickým stranám pôsobiacim v parlamente. Tie sa podľa nej dopustili vlastizrady tým, že sa finančne obohatili na národe, ktorý nakoniec zapredali (Kotleba-Ľudová strana Naše Slovensko, online). Kotleba v minulosti pôsobil vo vedení Slovenskej pospolitosti (ďalej len SP) (Mikušovič, 2007). SP vznikla v roku 1995 ako občianske združenie za účelom boja proti, podľa nich, skazenému systému. Kotleba pôsobil v jej čele od roku 2003, kedy do tohto združenia aj vstúpil (Blog SP, 2016). Jej členovia mali vo zvyku si obliekať rovnošaty nápadne sa podobajúce uniformám, ktoré nosili členovia Hlinkovej gardy (Jancura, 2016). Pod Kotlebovým vedením sa povaha združenia zmenila na politickú. Tak došlo k založeniu politickej strany Slovenská pospolitosť – Národná strana. Kotleba sa s touto stranou dostal do parlamentu a figuroval tam od roku 2005 do roku 2006, kedy bola strana Ústavným súdom rozpustená kvôli bodu v jej stanovách, ktorý odporoval Ústave, pretože obsahoval návrh na obmedzenie volebného práva (AM, ČTK, TASR, 2006).

Slovenský štát sa podľa ESNS opieral o kresťanský, národný a sociálny pilier, ktoré vníma ako zásadné aj ona. Práve preto na nich postavila svoj politický program.

ESNS považuje za podstatné presadiť v štáte kresťanské hodnoty, ktoré dáva do protikladu k liberalizmu prichádzajúceho zo Západu, ktorý podľa nej kladie dôraz na ateizmus. Riadi sa preto heslom „Za Boha a za národ“ (Kotleba – Ľudová strana Naše

Slovensko, online). Toto heslo pochádza od Andreja Hlinku, ktorý na ňom postavil svoju politiku (Slovák, 1942). Podobnosť medzi oboma stranami je viditeľná aj na myšlienke o kresťanstve, ktorú si osvojila HSĽS. Na základe nej, strana mienila presadzovať obhajovanie kresťanských zásad vždy a všade, ako aj boj proti liberalizmu zo strany židovských obyvateľov a ateizmu zo strany Čechov (Slovák, 1943).

Prostredníctvom národného piliera sa ĽSNS zo Slovenska snaží vytvoriť štát, ktorý bude patriť len Slovákom. Staví sa proti cudzincom, imigrantom a národnostným minoritám. Rómov označuje hneď niekoľkými dosť hanlivými prívlastkami, a to paraziti, extrémisti a nepracujúci zloději. Túto komunitu strana považuje za neprispôsobivý a nepriateľský element na Slovensku, voči ktorému nasmerovala svoju politiku. Zastáva názor, že je nevyhnutné ochrániť slovenské štátne hranice, na ktorých obranu treba poslať armádu. Slovensko by podľa nej za žiadnych okolností nemalo prijímať migrantov. Tí, ktorí na Slovensko už prišli, by mali byť vyst'ahovaní. Slovensko by sa malo riadiť výhradne podľa záujmu slovenského národa a vymaniť sa preto spod vplyvu Európskej únie (Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko, online). Tu môžeme opäť vidieť paralelu s ideologickým princípom HSĽS, týkajúcim sa národa. Tento princíp vychádzal z Polakovičovho vnímania národa, pod ktorým si predstavoval spoločenstvo obyvateľov len slovenského pôvodu. Všetku činnosť mal podľa neho štát vynaložiť v prospech národa s cieľom zabezpečiť každú jeho potrebu (1941) V Slovenskom štáte to boli českí, rómski, no najväčšmi židovskí občania, ktorí sa spomedzi ostatných menšín stali terčom nepriateľského správania zo strany HSĽS. Vďaka ĽSNS sa dostávajú na Slovensku čoraz viac do popredia radikálne názory na zabezpečenie štátu voči vonkajším vplyvom. Ako sme mali možnosť vidieť v minulosti, na príklade nacistického Nemecka, hľadanie vonkajšieho a vnútorného nepriateľa môže výrazne ovplyvniť smerovanie štátu, môže viesť k využitiu agresívnych postupov s cieľom eliminácie tých skupín, ktoré sú národu cudzie.

ĽSNS sa tiež údajne snaží o zlepšenie sociálnych podmienok pre všetkých čestných a pracujúcich Slovákov. Presadzuje vytvorenie práce pre každého občana, nárast materských dávok a predĺženie ich poberania. Vyjadruje sa pozitívne na adresu všetkých matiek, ktoré vníma ako spoločnosťou nedocenené (10 bodov za naše Slovensko!: Volebný program politickej strany, online). Na poli sociálnom sa takisto dá hovoriť o podobnosti medzi týmito dvoma stranami. Slovenský štát považoval tiež za svoj cieľ dobrobyt.

Výraznú pozornosť venoval ženám, ktorým prisudzoval kľúčovú úlohu v štáte. Očakával od nich splnenie ich materských povinností, ako znak odvahy a úcty voči národu. Údajne sa snažil o zlepšenie životnej úrovne a zabezpečenie práce pre každého. Malo sa to však týkať len tých, ktorí pracovali (Polakovič, 1941).

Svoje sympatie k Slovenskému štátu demonštrujú jeho prívrženci verejným spôsobom, ale aj pomocou symbolov. Za verejný prejav úcty považujú spievanie hymny vojnového štátu, „Hej Slováci“ nad Tisovým hrobom (Šnidl, 2016), ako aj pokrik „Na stráž!“, za ktorý bol Kotleba v roku 2009 trestne stíhaný. Tento pokrik sa vo v období od 1939-1945 používal ako pozdrav (ECHO24, 2016). Svoje stotožnenie so Slovenským štátom prejavuje ĽSNS aj symbolicky, čoho príkladom bola finančná charitatívna zbierka na pomoc trom rodinám v roku 2017, ktorým potom následne odovzdala každej po 1488 eur. Ide o symbolické číslo, za ktorým sa skrýva náväznosť na nacistické Nemecko. Číslo 14 totiž symbolizuje obdobný počet slov Davida Lanea, amerického neonacistického prívrženca, v ktorých nabádal k tomu, aby sa zabezpečila existencia bielych ľudí a budúcnosť pre biele deti. Číslo 88 zase symbolizuje písmeno H, ktoré sa v abecede nachádza na práve ôsmom mieste. Ak teda toto číslo zameníme za písmená, tak dostaneme HH, čo reprezentuje slová „Heil Hitler!“ (Benčík, 2017). Symboliku tohto čísla môžeme tiež vidieť na sume 1488 eur, ktorú darovala Kotlebova strana mladým hokejistom z veľkokrtíšskeho hokejového klubu, pričom hokejisti požiadali o sumu 1500 eur (NKL, 2017). Každoročne sympatizanti vojnového štátu organizujú výročné oslavy vzniku tohto štátu, konajúce sa dňa 14. marca. V tento deň, si podľa ich vlastných slov uctievať pamiatku prvej samostatnosti v modernej slovenskej histórii (TASR, 2016). Oslavy sa konajú na rôznych miestach Slovenska, či už napríklad v Tisovom rodnom dome, na námestí v Bytči, alebo aj na Martinskom cintoríne v Bratislave, na ktorom je Tiso pochovaný (Filek, 2011). Panuje medzi nimi názor, že počas vojnového režimu sa ľuďom žilo lepšie. O Tisovi sa strana vyjadruje ako o jedinom skutočnom prezidentovi, ktorého Slováci kedy mali (SITA, 2005).

ZÁVER

Zámerom tejto práce bolo vytvoriť podrobnú analýzu ideológie HSLS, ktorá napriek kontroverznosti tejto tematiky predstavuje vedecky málo preskúmanú oblasť.

Vo svojich troch kapitolách sa práca zaoberala danou problematikou z rôznych perspektív. Na to, aby bolo možné venovať sa výskumným otázkam stanoveným v úvode, bolo treba najprv priblížiť Slovenský štát a genézu HSLS pre lepšie pochopenie témy. V prvom rade práca poskytla deskripciu Slovenského štátu a objasnila vznik a postupný vývoj strany. Potom bolo možné sa presunúť k samotným výskumným otázkam. Tie zneli nasledovne. *Na akých princípoch stála oficiálna ideológia HSLS? Ako HSLS reflektovala tieto ideologické princípy? Akým spôsobom sa prejavuje stále aktuálny odkaz HSLS na súčasnom Slovensku?* Na ich zodpovedanie som považovala za dôležité vychádzať z diel Štefana Polakoviča, ideológa strany, ako aj tlačového orgánu HSLS, Slováka. Kvôli tomu, že nám poskytli subjektívny a ideologicky podfarbený obraz Slovenského štátu, som k ním pristupovala veľmi opatrne a kriticky. Pre reflexiu aplikácie ideologických princípov strany na pomery v Slovenskom štáte bolo nevyhnutné vychádzať z prác súčasných autorov, ktoré boli považované za sekundárny zdroj. Aby som podporila moje odpovede na výskumné otázky, uvediem v nasledujúcich odstavcoch konkrétne príklady, ktoré som vybrala preto, lebo najviac demonštrujú moje argumenty.

Slovenský národný socializmus bol prijatý ako ideológia Slovenského štátu po Salzburgských rokovaníach v roku 1940, ktoré znamenali radikalizáciu režimu v štáte. Za ideologické princípy štátu boli považované kresťanstvo, národ a vodca.

Na základe predložených skutočností práca poukázala na to, že Slovenský štát nereflektoval tieto princípy, o ktoré sa jeho ideológia oficiálne opierala. Strana údajne považovala kresťanstvo za hlavný zdroj štátnej ideológie. Vzhľadom na vysokú mieru religiozity štátu, to bol veľmi výhodný a šikovný krok. Poskytoval jej priestor na to, aby činy, ktoré neboli v súlade s humánnosťou, ako napríklad deportácie židovského obyvateľstva, boli považované za morálne akceptovateľné. Strana videla cieľ svojej činnosti v dobre slovenského národa, o ktorom bola podľa jej slov jedine ona spôsobilá rozhodovať. Svoje nadradené postavenie voči národu ukotvila v Ústave, dokumente, ktorý neprisudzoval suverenitu štátu slovenskému národu, ale práve jej samotnej. To jej poskytlo priestor na uskutočňovanie politiky, ktorá nesúvisela s vytvorením podmienok pre spokojný život svojich občanov. Narážam tu na nepriateľskú politiku vedenú voči českej

a židovskej minorite žijúcej v Slovenskom štáte. To vypovedá o tom, že jedine strana mala právomoc rozhodovať o politickom smerovaní štátu a národ, ktorého blaho považovala strana za svoj zámer, pripadol pod jej vplyv. Presadenie vodcovského princípu ešte väčšmi ukotvilo vedúcu úlohu strany v štáte tým, že došlo k spojeniu pozície prezidenta štátu, predsedu vlády a predsedu strany v osobe Tisa. Strana odôvodnila nevyhnutnosť zlúčenia týchto funkcií tak, že za úspešné presadzovanie štátnej politiky a dosiahnutiu národného dobra je potrebná jednota v rámci celého štátu. Tú bolo údajne možné dosiahnuť len tak, že štát, strana a národ mali rovnakú rétoriku a zmýšľanie. Za týmto účelom vraj musel štát presadiť autoritatívny režim. Na margo toho je nevyhnutné povedať, že aj napriek tejto snahe, strana nebola schopná vytvoriť úplnú jednotu na úrovni svojich straníckych príslušníkov, ani na národnej úrovni. Poukázala som na to, že v rámci strany existovala názorová odlišnosť medzi konzervatívnym a radikálnym prúdom, ktorá sa najviditeľnejšie ukázala v prístupe k riešeniu židovskej otázky. Na národnej úrovni bolo od roku 1943 badať postupný nárast nedôvery obyvateľov v režim štátu, čo súviselo s nemeckými neúspechmi vo vojne, viditeľným názorovým nesúlalom vo vnútri strany a v štáte, ako aj neakceptovaním nevhodného boja vo vojne. Táto nespokojnosť vyvrcholila v roku 1944 povstaním slovenského národa, kde bolo zreteľne vidieť nesúrodosť obyvateľstva v postoji voči Slovenskému štátu.

Dôkazom toho, že odkaz HSĽS nezanikol, ale sa v slovenskej spoločnosti zachoval, je parlamentná strana ĽSNS, ktorá sa na základe podpory 8,04% slovenských obyvateľov dostala v roku 2016 do parlamentu, kde pôsobí so svojimi štrnástimi mandátmi. Strana a jej priaznivci sa verejne hlásia k Slovenskému štátu, ktorého stelesnením bola HSĽS. Svoje sympatie dávajú najavo každoročnými oslavami dňa 14. marca na počesť vzniku Slovenského štátu, spievaním hymny a nosením uniforiem z obdobia 1939-1945, ako aj prejavmi, v ktorých vedia štátnu ideológiu definovanú Polakovičom. Podľa jej vzoru ĽSNS vytvorila svoj stranícky program, ktorého základom je vraj kresťanský, národný a sociálny pilier. Strana, obdobne ako údajne aj HSĽS, sa podľa jej slov zasadzuje za dodržiavanie kresťanského princípu v štáte, podčiarkuje dôležitosť slovenského národa, zlepšenie životnej úrovne pracujúcich ľudí, pomoc matkám a boj proti neprispôsobivej minorite žijúcej na Slovensku, ktorú považuje za problémový element neschopný integrácie. Taktiež sa stavia odmietavo k migrantom prichádzajúcim na Slovensko, čo reflektuje myšlienku HSĽS, podľa ktorej slovenské územie patrilo len slovenskému národu. Strana si tiež osvojila heslo, ktoré presadzovala HSĽS. Jej program odráža

myšlienky HSLS, ktorá údajne presadzovala Božie zásady, chcela zabezpečiť spokojný život svojim obyvateľom, zdôrazňovala významnú úlohu žien v spoločnosti, k väčšine minorít presadzovala nepriateľskú politiku a vyzdvihovala dôležitosť národa.

ESNS je jasným dôkazom toho, že obdobie Slovenského štátu je ešte stále téma otvorená, slovenskou spoločnosťou nespracovaná a preto ponúka priestor na rôzne, hoci aj protichodné názory na jej adresu. Preto, aby sa predišlo velebeniu autoritatívneho režimu obdobia od roku 1939-1945, by sa tejto tematike mala venovať náležitá pozornosť.

SUMMARY

Main aim of this thesis was to create a thorough analysis of the ideology of HSLŠ which represents very poorly researched area of study based on its controversy.

This thesis was divided into three chapters and each of them examined the subject from different perspectives. Firstly, in order to be able to answer the research questions, it was important to introduce the Slovak state and the genesis of HSLŠ. The thesis described the history of the state and clarified development of HSLŠ. The research questions were following. *Which ideological principles was the official ideology of HSLŠ based on? How were these principles reflected by HSLŠ? How is still up-to-date legacy of HSLŠ manifested in current Slovakia?* To answer these questions, I worked with the writings of Štefan Polakovič who was the ideologist of the regime and with the press body Slovák's articles. They were perceived as primary resources of this work. Based on their subjectivity and ideological content, I was very careful and critical when referring to them. Secondary sources that consisted of the works of present-day authors helped me to reflect on the actual application of ideological principles in the Slovak state. In next paragraphs, particular examples that support my arguments the most will be included.

Slovak national socialism was adopted as national ideology after negotiations in Salzburg in 1940. Christianity, nation and leadership principle (*Führerprinzip*), were introduced as ideological principles. The thesis pointed out on the fact that these principles were not reflected by HSLŠ in the Slovak state. Party perceived christianity as the main source of state ideology. It was very clever thing to do due to high percentage of religiousness in Slovak state. It gave the party space to present unhuman actions such as jewish deportations as morally acceptable. The main aim of party's activity was believed to be well-being of slovak nation. Party presented itself as the only one capable of deciding in the name of the nation. Because of its superior position stated in the constitution, the party could manage its policy as it wished without the intention of creating conditions for comfortable life of Slovak citizens. It was clearly seen on hostile policy applicated towards Czech and Jewish minority. This shows us that HSLŠ was the only one in charge of influencing the political character of the state and destiny of the nation. According to *Führerprinzip*, position of president, prime minister and chairman were joined together. Party believed that unity within the state was crucial in order to successful leading the country and achieving the well-being of its citizens. For that reason, the same way of

thinking and rhetoric were needed. Therefore, the authoritative regime had to be established. However, in reality, HSĽS was not able to achieve national unity neither on party nor on national level. I explained that the most visible distinction between conservative and radical party's wing was seen in their attitude towards Jewish question.

From 1943, distrust among citizens towards the regime grew continually in accordance with Germany's unsuccessful outcomes during the second world war, variability of opinions within the party and the nation and unaccepted people's reluctance to fight in the war. Slovak uprising in 1944 was a symbol of disunited attitude of nation towards the Slovak state.

The proof that the message of the HSĽS haven't been forgotten but was still alive in Slovak society is the political party ĽSNS that got to parliament in 2016 on the basis of 8.04% support of Slovak citizens. The party and its supporters publicly worship ideological legacy of HSĽS which was the embodiment of the Slovak state. Their sympathetic views are shared in annual celebrations on the 14th of March, the day that Slovak National rising started. They would sing the national anthem, wear the uniforms from 1939-1945 and deliver speeches during organised manifestations. ĽSNS' program is ideologically close to HSĽS' principles. Party leads the fight against Roma minority in Slovakia that is perceived as problematic and unable to integrate. Its negative stand against immigrants coming to Slovakia stems from HSĽS' idea that adjudicated Slovak land only to Slovak citizens.

ĽSNS is a proof that the period of the Slovak state is a theme not processed by Slovak society yet and is still opened for discussion.

Použitá literatúra

Primárne zdroje:

Monografie:

POLAKOVIČ, Štefan. *Slovenský národný socializmus: ideové poznámky*. Bratislava: Generálny sekretariát Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, 1941. 157 s.

POLAKOVIČ, Štefan. *Začiatky slovenskej národnej filozofie*. Žilina: Andreja, 1944. 138 s

Internetové články:

Führer pozná dokonale Slovensko. *Slovák pondelník* [online]. 1940. roč. II, č. 31 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z:

<http://digitalna.kniznica.info/zoom/70356/view?page=1&p=separate&tool=info&view=0,0,3728,3167>. ISSN 1338-5585.

Ideolog o budovaní Slovenského štátu. *Slovák* [online]. 1939. roč. XXI, č. 213 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z:

<http://digitalna.kniznica.info/zoom/44450/view?page=8&p=separate&tool=info&view=0,0,3286,2311>. ISSN 1336-4464.

Kňazi v politike. *Slovák* [online]. 1943. roč. XXV, č. 36 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z:

<http://digitalna.kniznica.info/zoom/44019/view?page=1&p=separate&tool=info&view=1416,0,2443,920>. ISSN 1336-4464.

Kolonizovať Čigánov? *Slovák* [online]. roč. XXII, č. 82 Slovák. [cit. 2018-05-10].

Dostupné z:

<http://digitalna.kniznica.info/zoom/44824/view?search=cigán&page=1&p=separate&tool=search&view=0,0,3497,2661>. ISSN 1336-4464.

Kresťanstvo vylučuje imperializmus. *Slovák* [online]. 1943. roč. XXV, č. 190 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z:

<http://digitalna.kniznica.info/zoom/43993/view?page=1&p=separate&tool=info&view=1198,166,2491,977>. ISSN 1336-4464.

Minister dr. Ferdinand Ďurčanský o význame Hlinkovej slov.ľudovej strany. *Slovák pondelník* [online]. 1939. roč. I, č. 8 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://digitalna.kniznica.info/zoom/70295/view?search=slovak&page=1&p=separate&tool=info&view=0,0,3739,2490>. ISSN 1338-5585.

Náš slovenský národný socializmus. *Slovák* [online]. 1940. roč. XXII, č. 182 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://digitalna.kniznica.info/zoom/44861/view?page=1&p=separate&tool=info&view=0,0,3556,2237>. ISSN 1336-4464.

Nech je každému jasno. *Slovák* [online]. 1940. roč. XXII, č. 121 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://digitalna.kniznica.info/zoom/44855/view?page=1&p=separate&tool=info&view=50,6,62,2906,1140>. ISSN 1336-4464.

Nikdy do starého Uhorska!. *Slovák* [online]. 1943. roč. XXV, č. 187 [cit. 2018-04-10]. <http://digitalna.kniznica.info/zoom/44207/view?search=ateizmu&hlid=606305652&page=4&p=separate&tool=search&view=0,0,3246,1542>. ISSN 1336-4464.

O Andrejovi Hlinkovi a dr. Vojtechovi Tukovi. *Slovák pondelník* [online]. 1940. roč. II, č. 9 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://digitalna.kniznica.info/zoom/70339/view?page=1&p=separate&tool=info&view=0,0,3728,2755>. ISSN 1338-5585.

Poslanie Úradu propagandy. *Slovák* [online]. 1944. roč. XXVI, č. 109 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: <http://digitalna.kniznica.info/zoom/44376/view?page=1&p=separate&tool=info&view=0,0,3482,1960>. ISSN 1336-4464.

Vodca a prezident Republiky Dr. Jozef Tiso pri Hlinkovom hrobe. *Slovák*. [online]. 1942. roč. XXIV, č. 186 [cit. 2018-05-10]. Dostupné z: <http://digitalna.kniznica.info/zoom/45185/view?search=za%20Boha%20a%20za%20n%C3%A1rod&page=1&p=separate&tool=info&view=702,0,2921,1072>. ISSN 1336-4464.

Za dôsledný vodcovský princíp. *Slovák* [online]. 1942. roč. XXIV, č. 243 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z:

<http://digitalna.kniznica.info/zoom/45248/view?page=1&p=separate&tool=info&view=0,0,3494,1794>. ISSN 1336-4464.

Sekundárne zdroje:

Monografie:

BOBÁK, Ján. *Slovenská republika (1939-1945)*. Martin: Matica slovenská, 2000. 290 s. ISBN 80-7090-576.

CABADA, Ladislav a Michal KUBÁT. *Úvod do studia politické vědy*. 1.vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. 445 s. ISBN 0-86432-41-6.

FRIEDRICH Carl Joachim, Zbigniew BRZEZINSKI. *Totalitarian dictatorship and autocracy*. 2. vyd. Cambridge: Harvard University Press, 1965. 439 s. ISBN 97-80674-33-2607

HAJKO, Jozef. *Nezrelá republika: Slovensko v rokoch 1939-1945*. Bratislava: SLOVART, 2009. 414 s. ISBN 987-80-8085-872-8.

HEYWOOD, Andrew. *Politologie*. 1.vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 482 s. ISBN 80-86432-95-5.

KAMENEC, Ivan. *Slovenský štát: (1939 -1945)*. Praha: Anomal, 1992. 143 s. ISBN 80-900235-3-3.

KAMENEC, Ivan. *Tragédia politika, kňaza a človeka: Dr. Jozef Tiso 1887-1947*. 2. vyd. Bratislava: Premedia group, 2013. 148 s. ISBN 978-80-89594-61-0.

KOPEČEK, Lubomír. *Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. 348 s. ISBN 80-7325-076-4.

LINZ, Juan José. *Totalitarian and Authoritarian Regimes*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, Inc. 2000. 343 s. ISBN 1-55587-866-0.

LIPSET, Seymour Martin a Stein ROKKAN. *Party systems and voter alignments: cross-national perspectives*. New York: Free Press, 1967. 554 s. ISBN 67-25332.

NIŽŇANSKÝ, Eduard. *Nacizmus, holokaust, slovenský štát*. Bratislava: Kalligram, 2010. 290 s. ISBN 978-80-8101-396-6.

SARTORI, Giovanni. *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 468 s. ISBN 80-7325-062-4.

Odborné články:

GERRING, John. Ideology: A Definitional Analysis. *Political Research Quarterly* [online]. 1997. roč. L, č. 4 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/106591299705000412>.

NEDELSKY, Nadya. The wartime Slovak state: a case study in the relationship between ethnic nationalism and authoritarian patterns of governance. *Nations and Nationalism*. [online]. 2001, roč.VII, č. 2 [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1469-8219.00013>

WARD, James Mace. People Who Deserve it: Jozef Tiso and the Presidential Exemption. *Nationalism Papers*, 2002, roč. XXX, č. 4, [cit. 2018-05-10]. s. 571-601.

Internetové články:

AM, ČTK, TASR. Najvyšší súd rozpustil Slovenskú pospolitosť. In: Pravda [online]. Bratislava: P E R E X, a.s., c2006, posledná revízia 01. 03. 2018 [cit. 2018-02-02]. Dostupný z: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/150013-najvyssi-sud-rozpustil-slovensku-pospolitost/>.

BENČÍK, Ján. Kotleba - Ľudová strana Naše Slovensko 1488. In: Denník N [online]. Bratislava: N Press, s.r.o., c2017, posledná revízia 20. 03. 2017 [cit. 2018-13-03]. Dostupný z: <https://dennikn.sk/blog/709155/kotleba-ludova-strana-nase-slovensko-1488/>.

BLAHA, Ľuboš. Názor Ľuboša Blahu: Hanbím sa za fašistický Slovenský štát. In: Aktuality.sk [online]. Bratislava: Ringier Axel Springer Slovakia, a.s., c2014, posledná revízia 14. 03. 2014 [cit. 2018-02-02]. Dostupný z: <https://www.aktuality.sk/clanok/248819/nazor-lubosa-blahu-hanbim-sa-za-fasisticky-slovensky-stat/>.

Blog SP. *Vyhlásenie SP- My nie sme kotlebovci!* In: Slovenská pospolitosť. [online]. c2016, poslední revize 30. 01. 2016 [cit. 2018-02-02]. Dostupný z: <https://pospolitost.wordpress.com/2016/01/30/vyhlasenie-sp-my-nie-sme-kotlebovci/>.

ČTK. Slovenský štát má výročie. Stále polarizuje. In: SME.sk [online]. Bratislava: Petit Press, a.s., c2009, poslední revize 11. 03. 2009 [cit. 2018-02-02]. Dostupný z: <https://domov.sme.sk/c/4344102/slovensky-stat-ma-vyrocie-stale-polarizuje.html>.

DEVERA, Zuzana. Kotlebovi pomohol do parlamentu Fico. In: TREND.sk [online]. Bratislava: News and Media Holding, a.s., c2016, poslední revize 06. 03. 2016 [cit. 2018-02-02]. Dostupný z: <https://www.etrend.sk/ekonomika/kotlebovi-pomohol-do-parlamentu-fico.html>.

ECHO24. Kdo je Marian Kotleba? Župan s hnědou minulostí a teď i poslanec. In: Echo24.cz, VB [online]. Praha: Echomedia, a.s., c2016, poslední revize 06. 03. 2016 [cit. 2018-08-03]. Dostupný z: <https://echo24.cz/a/iqHTs/kdo-je-marian-kotleba-zupan-s-hnedou-minulosti-a-tes-i-poslanec>.

FILEK, Michal. Hrstka mladikov v Bytči oslavovala fašistický štát. In: MY Žilina SME.sk [online]. Bratislava: Petit Press, a.s., c.2011, poslední revize 13. 03. 2011 [cit. 2018-02-02]. Dostupný z: <https://myzilina.sme.sk/c/5805188/hrstka-mladikov-v-bytci-oslavovala-fasisticky-stat.html>.

JANCURA, Vladimír. Pozor, fašizmus dokáže meniť farbu. In: Pravda [online]. Bratislava: P E R E X, a.s., c2016, poslední revize 16. 03. 2016 [cit. 2018-13-03]. Dostupný z: <https://zurnal.pravda.sk/neznama-historia/clanok/386669-pozor-fasizmus-dokaze-menit-farbu/>.

Kotleba-Ľudová strana Naše Slovensko [online]. [cit. 2017-12-03]. Dostupný z: <http://www.naseslovensko.net/o-nas/>.

Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko. *O nás* [online]. [cit. 2018-02-02]. Dostupný z: <http://www.naseslovensko.net/o-nas/>.

Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko. *10 bodov za naše Slovensko!: Volebný program politickej strany*. [online]. [cit. 2018-05-08]. Dostupný z:

<http://www.naseslovensko.net/wp-content/uploads/2015/01/Volebný-program-2016.pdf>

Literárne informačné centrum. *Štefan Polakovič* [online]. [cit. 2018-22-03]. Dostupný z:

<http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/stefan-polakovic>.

MIKUŠOVIČ, Dušan. Slovenská pospolitost' včera a dnes. *Rexter* [online]. 2007, roč.15, č. 1 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://www.rexter.cz/slovenska-pospolitost-vcera-a-dnes/2007/05/01/>. ISSN 1214-7737.

NKL. Marián Kotleba opäť použil neonacistické číslo 1488. In: *A2larm* [online]. Praha: A2larm, c2017, posledná revízia 12. 10. 2017 [cit. 2018-08-03]. Dostupný z:

<https://a2larm.cz/2017/10/marian-kotleba-opet-pouzil-neonacisticke-cislo-1488/>.

SITA. Pri Tisovom hrobe sa konala spomienka na vojnový štát. In: *SME.sk* [online].

Bratislava: Petit Press, a.s., c2005, posledná revízia 13. 03. 2005 [cit. 2018-02-02].

Dostupný z: <https://domov.sme.sk/c/1969032/pri-tisovom-hrobe-sa-konala-spomienka-na-vojnovy-stat.html>.

SITA. Slotá: Ficovi a Mečiarovi som doniesol lásku. In: *SME.sk* [online]. Bratislava: Petit Press, a.s., c2007, posledná revízia 18. 12. 2007 [cit. 2018-02-02]. Dostupný z:

<https://domov.sme.sk/c/3642024/slota-ficovi-a-meciarovi-som-doniesol-lasku.html>.

SME. Bol Jozef Tiso negatívnou postavou slovenských dejín? In: *SME.sk* [online].

Bratislava: Petit Press, a.s., c2009, posledná revízia 14. 03. 2009 [cit. 2018-02-02].

Dostupný z: <https://domov.sme.sk/c/4348637/bol-jozef-tiso-negativnou-postavou-slovenskych-dejin.html>.

ŠNÍDL, Vladimír. Traja Kotlebovi poslanci sa poklonili Tisovi. Máte odvahu, chválil ich kňaz. In: *Denník N* [online]. Bratislava: N Press, s.r.o., c2016, posledná revízia 14. 03. 2016 [cit. 2018-02-02]. Dostupný z: <https://dennikn.sk/405577/traja-kotlebovi-poslanci-sa-poklonili-tisovi-mate-odvahu-chvalil-knaz/>.

Štatistický úrad Slovenskej republiky. *Volby do národnej rady SR 2016* [online]. c2016, poslední revize 08. 08. 2016 [cit. 2018-02-02]. Dostupný z: <http://volby.statistics.sk/nrsr/nrsr2016/sk/data02.html>.

TASR. Čarnogurský: Tiso nemal hlavnú zodpovednosť. In: SME.sk [online]. Bratislava: Petit Press, a.s., c2007, poslední revize 18. 03. 2007 [cit. 2018-02-02]. Dostupný z: <https://domov.sme.sk/c/3201396/carnogursky-tiso-nemal-hlavnu-zodpovednost.html>.

TASR. 18 zaujímavých odpovedí historikov Lacka, Sokoloviča, a ÚPN na otázky o Matici a jej videu i polemických slovenských dejinách. In: Hlavné správy [online]. Košice: Heuréka Evolution - HS, c2017, poslední revize 03. 03. 2017 [cit. 2018-13-03]. Dostupný z: <https://www.hlavnespravy.sk/18-zaujimavych-odpovedi-historikov-lacka-sokolovica-upn-na-otazky-o-matici-jej-videu-polemickych-slovenskych-dejinach/913381>.

TASR. Poslanci LSNS si uctili výročie vzniku Slovenského štátu. In: Teraz.sk [online]. Bratislava: Teraz Media, a.s., c2016, poslední revize 14. 03. 2016 [cit. 2018-02-02]. Dostupný z: <http://www.teraz.sk/slovensko/poslanci-lsns-si-uctili-vyrocie-vznik/186856-clanok.html>.

Úrad vlády Slovenskej republiky. *Základné údaje* [online]. [cit. 2018-20-03]. Dostupný z: <http://www.vlada.gov.sk/slovensko/>

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Lucia Novotná

Studijníobor:

Politologie a mezinárodnívztahy (Bc.)

Semestrzadání:

Letní semestr 2017

Předpokládanýtermínokončení:

Letní semester 2018

Ak. rok podání:

2016/2017

Vedoucí práce:

Hana Kubátová, Ph.D.

Název práce:

Ideológia HSES-SSNJ

Zdůvodněnívýběru práce (max 2000 znaků): Jedným z dôvodov, prečo som si vybrala túto tému je skutočnosť, že obdobie vojnového štátu (1939-1945) predstavuje kontroverznú epizódu moderných slovenských dejín. Navyše, v súčasnosti v celej Európe, vrátane Slovenska, stúpa extrémizmus. V parlamentných voľbách v roku 2016 prekročila Ľudová strana naše Slovensko hranicu nutnú pre vstup do Národnej rady SR. Do popredia sa čoraz viac dostávajú nie len na Slovensku, ale aj v iných krajinách, radikálne názory a ochranu štátu voči vonkajším vplyvom. Ako sme mali možnosť vidieť v minulosti, hľadanie vonkajšieho a vnútorného nepriateľa môže výrazne ovplyvniť smerovanie štátu. Z politického hľadiska je táto téma zaujímavá tým, akým spôsobom sa postupne jedna politická strana ujíma všetkej moci v štáte, ako zasahuje do jednotlivých sfér života a ako sa mení samotná štruktúra strany. V súčasnosti existuje len veľmi málo publikácií, ktoré by sa venovali ideológii HSES-SSNJ. Práve preto by som sa chcela pokúsiť o podrobnú charakteristiku tejto strany vrámci slovenského stranického systému v Slovenskom štáte s dôrazom na rozbor jej

ideológie.

Předpokládaný cíl (max 1500 znaků): Hlavným cíľom tejto bakalárskej práce je objasniť, do akej miery existovala vyhradená ideológia strany - a ak áno, aká to bola. Pracovať budem s teóriou R. Griffina, ktorý sa venuje fašizmu a klerofašizmu, o ktorom tvrdí, že sa snaží prekonať kultúrnu hegemoniu v spoločnosti s cieľom zrodu nových hodnôt a myšlienok. Na základe tohto považuje fašizmus za ideológiu, ktorá si osvojila veľké množstvo permutácií národa a niekoľko odlišných organizačných foriem. Ďalej budem vychádzať z programových vyhlásení strany, z výťažkov tlačových orgánov strany ako aj z Kalendára Hlinkovej Slovenskej Ľudovej strany. Pozriem sa na publikácie od Maurice Duvergera a Paula Brookera, ktoré rozoberajú základné charakteristiky politických strán, čo mi umožní lepšie porozumieť samotnej strane HĽS-SSNJ ako aj rozhodnúť sa, či spĺňa kritéria totalitných strán a teda môže byť tiež považovaná za totalitnú. V analytickej časti kapitoly však budem vychádzať z myšlienok Štefana Polakoviča, ktorý bol strojom názorov a myšlienok, ktorými sa strana riadila. Napísal hneď niekoľko diel, kde objasňuje svoje myšlienky a postoje, ako napríklad Slovenský národný socializmus - Ideové poznámky či K základom slovenského štátu. Filozofické eseje, z ktorých budem v tejto práci čerpať.

Metodologie práce (max 1500 znaků): V tejto práci budem využívať kvalitatívnu metodológiu a konkrétne prípadovú štúdiu. Kvalitatívnu metodológiu preto, lebo budem skúmať skutočnosť. Budem sa ďalej snažiť získať expertnú znalosť a výsledkom mojej práce bude deskripcia. Prípadovú štúdiu na základe toho, že budem študovať jeden konkrétny prípad a to politickú stranu HĽS-SSNJ v Slovenskom štáte. Túto stranu budem vnímať ako jeden celok, kde sú určené hranice toho, na čo sa chcem zamerať a čo idem rozoberať. Skúmanú vzorku budú predstavovať vybrané strany v totalitných režimoch, na základe ktorých budem môcť analyzovať ideológiu strany HĽS-SSNJ. Na základe prístupu k spracovaniu matérie použijem monografickú metódu, ktorá spracúvava jeden konkrétny príklad do hĺbky a hľadá vývojové trendy tohto prípadu. Technika zberu dát bude štúdiom a analýza primárnych a sekundárnych zdrojov.

Kľúčové pojmy tejto práce sú „HĽS-SSNJ“, „ideológia“, „Slovenský štát“, „monopól“, „tlačové

orgány“. Reprezentujú základné témy záujmu tejto práce. Štýl písania je anglosaský. Metóda citovania je v texte. V práci bude použitá transliterácia cudzích pojmov.

Základní charakteristika tématu (max 1500 znakov): Samotná strana HSĽS-SSNJ vznikla už na začiatku dvadsiateho storočia a to konkrétne v roku 1906. Počas doby svojej existencie, teda až do roku 1945, trikrát došlo k zmene jej názvu, ktorý sa ustálil na HSĽS-SSNJ. Strana sa postupom času čoraz viac radikalizovala a vymedzovala voči ostatným politickým stranám, ktoré boli nútené sa buď do nej zlúčiť, alebo im hrozil zákaz. Smerovanie strany sa postupne prikláňalo k nacistickému Nemecku, ktoré považovala za vzor, podľa ktorého by sa malo uberať aj Slovensko. Jej snahy o autonómiu sa naplnili dňa 14.marca 1939, kedy vznikol na mape nový štátny útvar a to Slovenský štát. Nemecko sa stalo ochrancom Slovenského štátu, ktoré mu na oplátku vďačne posluhovalo. HSĽS-SSNJ, ktorá mala všetkú moc v štáte, musela riešiť záležitosti týkajúce sa vojny, kde bol jasne viditeľný rozkol v strane, ktorá sa vnútorne členila na umiernené a radikálne krídlo.

Předpokládaná struktura práce (max 1400 znakov):

Táto bakalárska práca bude rozdelená do troch kapitol, z ktorej každá bude členená na niekoľko podkapitol. V prvej kapitole sa budem zaoberať vznikom strany, konsolidáciou jej moci a napokon aj jej zániku. Druhá kapitola bude teoretická. V rámci nej sa pozriem na teóriu R. Griffina a na niekoľko ďalších zdrojov, kam patria napríklad programové vyhlásenia strany, dobové výtlačky tlačových orgánov strany ako aj Kalendár Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, z ktorých je možné vyvodit' ciele strany, jej postoje a čo priniesla na slovenskú politickú scénu. Posledná kapitola sa bude týkať Štefana Polakoviča a jeho učenia, z ktorého vychádzala HSĽS-SSNJ. Budem rozoberať viacero diel od tohto autora čo mi umožní bližšie ilustrovať jeho teóriu, ktorá bola považovaná za základ strany. Súčasťou tejto bakalárskej práce sú nasledujúce výskumné otázky: Aká bola ideológia strany HSĽS-SSNJ? 1 Aké boli historické okolnosti vzniku strany? Dochádza k zmesi klerikálnych a fašistických prvkov v rámci strany?

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

Igor Baka - Politický systém a režim Slovenskej republiky
v rokoch 1939-1940
Lubomír Kopeček - Demokracie,
diktatury a politické stranictví na Slovensku
Štefan

Polakovič - Slovenský národný socializmus-Ideové

poznámky

Štefan Polakovič - K základom slovenského štátu. Filozofické eseje

Zuzana Tokárová - Slovenský štát- Režim medzi

teoriou a politickou praxou Eduard Nižňanský -

Nacizmus, holokaust, slovenský štát

Róbert Letz - Hlinkova slovenská ľudová strana. (Pokus o syntetický pohľad.)

Ondrej Podolec - Hlinkova slovenská ľudová strana v pozícií

štátnej strany (1938-1945) Maurice Duverger - Politické strany

Paul Brooker- Non-democratic regimes - Theory, government and politics

Podpis studenta a datum

Schváleno

Datum

Podpis

Vedoucípráce

Garantka/Koordinátor oboru

